

ሐዲስ ኪዳን የተባለው መጽሐፍ በአጠቃላይ ሲጠራ ነው እንጂ በዝርዝር ሲታይ በ፩ ታላላቅ ክፍሎች ይከፈላል ፤ ይኸውም ፤

ሀ/ የምሥራች ክፍል ፤

፩/ በዚህ ክፍል ፬ቱ ወንጌላት ይገኛሉ፤ ወንጌል ማለትም የምሥራች ማለት ነው ፤ ምክንያቱም ሞተ ሥጋ ሞተ ነፍስ እንደጠፋ ፣ ዓለም እንደዳነ የምሥራችን ይናገራሉና ።

፪/ የታሪክ ክፍል ፤ ይህ ክፍል ከወንጌላት ከፊሉ ንና የሐዋርያት ሥራን ይይዛል ፤ ይኸም የክርስቶስን ሕይወት ከፅንሰ እስከ ዕርገት ያለውን በዝርዝር ትምህርቱን ፣ ተአምራቱን፣ ጠቅላላ ሥራውንም ይናገራል ።

፫/ የትምህርት ክፍል ፤ ይኸም ፲፬ቱን የጳውሎስንና የ፯ቱን አጠቃላይ መልእክታት ይይዛል ። በዚህም ክፍል ፳፩ መጻሕፍት ይገኛሉ ፤ እነርሱንም ወደፊት እንዘረዝራለን ። በእነዚህ መጻሕፍት ሙሉ የሆነ ክርስቲያናዊ ትምህርት እናገኝባቸዋለን፤ በዚህም መሠረት ቤተ ክርስቲያን ትመራበታለች ።

፬/ የትንቢት ክፍል ፤ ይኸም ክፍል የዮሐንስ ራእይ የተባለውን መጽሐፍ ይመለከታል ።

ምዕራፍ ፩ ወንጌል (ኢቫንጂል) ።

ወንጌል የሚለው ቃል ኢቫንጂል-ን ከሚለው ከግሪኩ ቃል በቀጥታ የመጣ ነው ፤ ትርጉሙም የም

ሥራች ማለት ነው፤ ታላቁን የምሥራች የሰውን ልጅ ድኅነት ፤ የክርስቶስን ልደት ያበሥራልና ።

በሰው ልጅ ዘንድ ሞተ ሥጋ ሞተ ነፍስ እንደ ጠፋ ክርስቶስ እንደነገሠ ፤ ዲያብሎስ እንደተጋዘና ኃጢአት እንደተደመሰሰ፤ ጽድቅ እንደነገሠ ይናገራልና።

ይኸን የምሥራች ቀድመው የተናገሩ መላእክት ናቸው ፤ እነርሱም ክርስቶስ ሲወለድ፤ ዓለሙ ሲድን አይተው የእግዚአብሔርን ቸርነት አጥልተው እንዲህ ሲሉትናግረዋል። «መልአኩ ግን እንዲህ አላቸው፤ አይዟችሁ፤ አትፍሩ፤ ለሕዝቡ ሁሉ ታላቅ ደስታ የምስራች የሚሆን ዜና ይገዢላችሁ መጥቻለሁና ። እነሆ ዛሬ በዳዊት ከተማ አዳኝ ተወልዶላችኋልና »
ሉቃ. ፪. ፲—፲፩.) ።

በዚህም ወንጌል በሚለው ስም በመላ የሐዲስኪዳን መጻሕፍት ሊጠሩበት ይችላሉ ፤ ምክንያቱም ሁሉም ዓላማቸው አንድ ነውና፤ ማለት የዓለሙን ድኅነት ፤ የእግዚአብሔርን ምሕረት ፤ የክርስቶስን አዳኝነት ይናገራሉና። ሁኖም ወንጌል የሚለው ቃል ለ፬ቱ መጻሕፍት፤ ማቴዎስ፤ ማርቆስ፤ ሉቃስ፤ ዮሐንስ ለጸፉአቸው ለመጀመሪያዎቹ ክፍሎች ብቻ የጸና ይሆናል ።

የነዚህም መጻሕፍት ጸሐፊያን ወንጌላውያን ተብለዋል፤ ምክንያቱም ከሁሉ ቀድመው ወንጌልን ጽፈው የምሥራቹን ቃል ለሰው አስተላልፈዋልና ።

እነዚህ ፬ቱ መጻሕፍት ብቻ ይኸን ስም ሊያገኙ የቻሉት የአዳኙን ጌታ የኢየሱስን ሙሉ የሕይወት ታሪክ ይዘው ስለሚገኙ ነው ።

ጠቅላላ የሰው ልጅ ድኅነት የተገኘው በኢየሱስ ክርስቶስ አዳኝነት ነው፤ ስለዚህ እነዚህ መጻሕፍት የእርሱን ሕይወት ከፅንሰቱ እስከ ዕርገቱ ይተርካሉ፤ ተአምራቱን፣ ትምህርቱን ይገልጣሉና።

ምዕራፍ ፪ የወንጌል ጸሐፍት 1

ወንጌልን የጻፉ ሰዎች ሁለቱ ከሐዋርያት፣ ሁለቱ ደግሞ ከ፪ አርድኦት ውስጥ እንደሆኑ ይነገራል። ከሐዋርያት ውስጥ የጻፉ ማቴዎስ፣ ዮሐንስናቸው። ሌሎች ደግሞ ማርቆስና ሉቃስ ናቸው።

እነዚህም ሰዎች በቦታ ተለያይተው ሲኖሩ፤ በተለያየም ዘመን ሲጽፉ፤ የወንጌሉ ዓላማ፣ ቃሉ፣ አተራረኩም ሁሉ ሳይለያይ ተገኝቷል፤ ይኸም በ፩ መንፈስ ቅዱስ ተመርተው ስለጻፉት አንድ ዓይነት ሁኖ ለመገኘት በቅቷል። አንዱ ወንጌል ለአንዱ ምስክር ይሆን ዘንድ ፬ሁኖ እንዲቀርብ ፈቃዱ የእግዚአብሔር ሁኖ ተገኘና ተጻፈ እንጂ የሁሉም አቀራረብ አንድ ዓይነት ስለሆነ ፩ኛው መጽሐፍ ብቻ ቢያዝ ይበቃ ነበር።

የመንፈስ ቅዱስ ሀብቱ ጥበቡ ብዙ በመሆኑ ፬ ሁኖ እንዲጻፍ አደረገ፤ ግን አንድ መንፈስ ስላጸፋቸው ደግሞ አንድ ወንጌል ሁኖ ተገኘ ማለት አንድ ዓላማ ያለው ሁኖ ተገኘ።

፫ኛ. ወንጌላውያን የሚለያዩበትና የሚተባበሩበት፤ የመጀመሪያዎቹ ፫ ወንጌላት በበለጠ ይገናኛሉ ይስማማሉም፤ ሲኖብሲስ (ቅጅ) ይባላሉ፤ አተራረካቸው ፩ ዓይነት ነው፤ ለምሳሌ ፫ቱ ወንጌላውያን ክር

ቶስ በገሊላ የፈጸመውን ግብር ይናገራሉ ፤ ፬ኛው ወንጌል ግን በኢየሩሳሌም የፈጸመውን ይናገራል ።

የመጀመሪያዎቹ ፫ቱ ወንጌላውያን ክርስቶስ ፩ ጊዜ ብቻ ወደ ኢየሩሳሌም እንደ ወጣ ሲናገሩ ፬ኛው ወንጌላዊ ግን ፬ ጊዜ እንደወጣ ይናገራል ።

፫ቱ ወንጌላውያን ስለ ክርስቶስ ትምህርት ፣ በምሳሌም ያለምሳሌም ለሕዝቡ ያስተላለፈውን ሲነግሩን፤ ፬ኛው ወንጌላዊ ደግሞ መንፈስ የሆነውን፣ የረቀቀውን መለኮታዊ ትምህርት ደረቅ ቃል ያቀርብልናል ።

፫ቱ ወንጌላውያን የክርስቶስን ምድራዊ ሕይወት በሰፊው ስለሚናገሩ ምድራውያን ይባላሉ ፤ ፬ኛው ወንጌላዊ ግን ሰማያዊነቱን አምላክነቱን አጉልቶ ስለሚናገር መንፈሳዊ ይባላል ።

እንግዲህ ይኸን በመሰለ ትንሽ የተለያዩ ቢመስሉም በበዛው ነገር የሚስማሙ፣ አንድም የሚሆኑ ናቸው ።

የነዚህን ፬ ወንጌላት ልዩነት ወይም ግንኙነት ለማወቅ ይረዳ ዘንድ «በዘንብሩ፣በዘተሌለዩ» ብለው ሊቃውንት መሥመር ለይተው፣ ሠንጠረዥ አውጥተው ያስረዳሉ ።

በዚህ መልክ ወንጌላውያን የተለያዩ ቢመስሉም፣ በአንደኛው ወንጌል የሌለ በሌላው መገኘቱ ደግሞ ግንኙነታቸውን ያስረዳል ፤ ይኸ ሁሉ ሲገናዝብ ደግሞ ፬ቱን ወንጌላት አንድ ሙሉ ወንጌል ያደርጋቸዋል ።

ቅዱሳን ወንጌላውያን በ፩ ቅዱስ መንፈስ ተመርተው መሉውን የክርስቶስን ምድራዊ ሕይወት ትምህርቱንም ፣ ተአምራቱንም ተከታትለው ስላቀረቡልን ወንጌልን እውነተኛ የምሥራች መጽሐፍ ብለን ተቀብለን ይዘነዋል ።

ክርስቶስ ኢየሱስ እንደሆነ ለማስረዳት ከመሉ በከፊሉ ተጽፎ እንደቀረበልን ፣ ይኸንንም አምነን እንድንቀበል ግዴታችን መሆኑን ወንጌላዊው የሐንስ ያስረዳናል (የሐ. ፩. ፴፩ ፣ ም. ፳፩፣ ፳፭ ።)

እንግዲህ እያንዳንዱ ወንጌል ምን እንደሚል፤ ምን ምሥጢር እንደያዘልን ተራ በተራ እንደሚከተለው እንመልከት ።

ምዕራፍ ፫ የቅዱስ ማቴዎስ ወንጌል ፤

፩/ ጸሐፊው ፣ ማቴዎስ ማለት የእግዚአብሔር ስጦታ ማለት ነው። ይኸ ሰው የሮማውያን ቅጥረኛ ሠራተኛ) ነበር፤ ሥራውም ግብር አስገባሪ (ቀራጭ) እንደነበር ራሱ በጸፈው ወንጌል እንረዳለን (ማቴ. ፱. ፱።)

በግብር ማስገባር ሥራው እንዳለ ክርስቶስ ጥሪ አቀረበለት ፤ እርሱም ሳያመነታ ልዋልም፣ ልደርም ሳይል ወዲያውኑ ተከትሎታል (ማቴ. ፱. ፱—፲) ።

ሲሄድም ዝም ብሎ አልሔደም ሀብቱን ለደሀ ሰጥቶበቤቱም ጌታን ግብር አግብቶ፣ሁሉን አሰናብቶ ነው ።

ከዚህች ዕለት ጥሪው ጀምሮ የክርስቶስ ተከታይ ፣ ከ፲፪ቱ ውስጥ ፩ዱ ደቀመዝሙር በመሆን አገልግሏል ።

በሐዋርያት ስም አጠራር ሁልጊዜ ስምንተኛውን ቊጥር ይዞ ይገኛል፤ ጌታ ሲያርግ ከ፻፳ ቤተሰብጋር አብሮ እንደነበር ሉቃስ ገልጦልናል። (የሐ.ሥራ ፩.፲፫)።

፪/ ወንጌሉ ፡ የማቴዎስ ወንጌል ለዕብራውያን ክርስቲያኖች ማስተማሪያ ይሆን ዘንድ ተጻፈ ። የመጀመሪያውም ወንጌል ይኸ እንደሆነ ይታመናል ። ስለዚህም በጥራዝ ጊዜ ቅድሚያን አገኘ ።

እንዲሁም የብሉይ ኪዳን ጥቅስ በብዛት ስላለ በትና አስተሳሰቡም ከብሉይ ኪዳን ጋር የተቀራረበ በመሆኑ የብሉይ ኪዳን መጨረሻ፣ የሐዲስ ኪዳን መጀመሪያ ሁኖ እንደ ተጠረዘ ይታመናል ።

ይኸ መጽሐፍ የብሉይ ኪዳን አገላለጥ በብዛት አለበት ፤ ብዙም አስረጅ ከብሉይ ኪዳን መጽሐፍ የገባበት በመሆኑ በዕብራውያን ዘንድ ተቀባይነት እንደነበረው ይገለጣል ።

የተጻፈበት ቋንቋም መጀመሪያ አረማይክ ነበር በኋላ ግን ወደ ግሪክኛ ተተርጉሟል ።

፫/ የመጽሐፉ እውነተኛነት ፤ ይኸ የመጀመሪያው ወንጌል በቅ/ማቴዎስ እንደተጻፈ የጥንት ቤተ ክርስቲያን መስክራላች ። ቅ/ማቴዎስ ራሱ ጽፎ ስላስተማረበት ዘዜነው ማቴዎስ ይባላል ፤ ወይም ማቴዎስ የጻፈው ወንጌል ለማለት የማቴዎስ ወንጌል እየተባለ ይጠራል ። ቅ/ማቴዎስ ለመጻፉ ጥርጥር ስለሌለበት እውነተኛነቱን ይመሰክራል ።

፩/ የመጽሐፉ አላማ ፡ ከዕብራውያን ውስጥ ክር

ስቲያኖች ብሉይ ኪዳንን እንዳቃለሉ፡፡የሙሴንም ሕግ እንዳፈረሱ፡፡ አድርገው ይከሷቸው፡፡ ያጉላሏቸው ነበር፤ ይኸ ሁኔታ የጠላትነት እንጂ እውነት አለመሆኑን ለማስረዳት ጻፈው። ስለዚህም ማቴዎስ ብሉይ ኪዳንን ክርስቲያኖች እንደማይቀበሉ ለማስረዳት ፡ አባቶችንም እንደሚያከብሩ ለመግለጥ፡፡ «ወልዶ ዳዊት፡ ወልዶ አብርሃም» በማለት ከአርእስተ አበው አብርሃምን ፡ ከነገሥታት ዳዊትን በማንሣት ጻፈው ። ይኸም ጥቅስ ለሐዲስ ኪዳን መዝሙሪያ የሆነው ብሉይ ኪዳንን እንደሚቀበሉ የሚያመለክት ስለሆነ ዕብራውያን ነገሩን በቀላሉ እንዲፈጽሙት ያደረጋቸዋል በማለት ነው ። እንዲሁም ከዕብራውያን ያመኑት ሁሉ የሚያነቡት ክርስቲያናዊ መጽሐፍ እንዲሰጣቸው በጠየቁት መሠረት ማቴዎስ ይኸንን እንደጻፈላቸው ይነገራል ። በዚህም ሁሉ ምክንያት የማቴዎስ ወንጌል በዕብራውያን ዘንድ ተቀባይነት ነበረው፤ ስሙንም የዕብራውያን ወንጌል እስከ ማለት ይጠሩት ነበር ።

ለዓለሙ ሁሉ የምሥራች የሚሆነውን ቃል «ንስሐ ግቡ መንግሥተ ሰማያት ቀርባለችና» (ማቴ. ፬. ፲፯)፤ በማለት ስለጻፈ የማቴዎስ ወንጌል ለዓለም ሁሉ የሚሆን የምሥራች እንደሆነ ያመለክታል። ኢየሱስ(መሲሕ) ይመጣል እየተባለ ይጠበቅ የነበረው የዓለሙ መድኃኒት እንደሆነ ሁሉም አምነው እንዲቀበሉት ለማስረዳት ተጻፈ ።

፪/ ወንጌሉ የተጻፈበት ዘመን ፡ ይኸ ወንጌል የተጻፈበት ዘመን እንደ ቤተ ክርስቲያናችን ትውፊት

የማቴዎስ ወንጌል ጌታ ባረገ በ፱፡ቀላውዴዎስ ቄሣር
በነገሠ በመጀመሪያው ዓመት ተጻፈ ይላል፤ (መቅ
ድመ ወንጌል) ። ይኸም ከሆነ ይኸ ወንጌል ከሁሉ
ቀድሞ ተጽፏል ማለትን ያረጋግጣል ።

ይሁን እንጂ አሁንም ይህ ወንጌል መጀመሪያ
ያንቱ የተመሰከረለት ነው፤ በውስጡ የሚገኙት
መረጃዎች በመጀመሪያው ለመጠረዝ ቀዳሚነት
ያለው መሆኑን ያረጋግጣል ።

ምዕራፍ ፩ የቅ/ማርቆስ ወንጌል፤

፩/ ጸሐፊው፡ የጀኛው ወንጌል ጸሐፊ ቅ/ማርቆስ
እንደሆነ የታወቀ ነው፤ ይኸም ሰው የቀድመ ስሙ
ዮሐንስ ነበር ። እናቱ ደግሞ ከቅዱሳት አንስት መካከል
የነበረች ስትሆን፤ ስሟ ማርያም ነበር ። ይኸ ማር
ቆስ የበርናባስ ወንድም ልጅ እንደነበር ጳውሎስ ይነገረናል
(ቄላ. ምዕ. ፩. ፲) ።

የቅ/ማርቆስ ትውልድ ሀገሩ ቆጵሮስ ይሁን እንጂ
ዘሩ አይሁዳዊ ነው፤ እናቱ ቀድሞ ብለው ከአመኑት
ሴቶች ውስጥ ዘመሆንዋ ከጌታ አልተለየችም ነበር፤
ማርቆስም እናቱን እየተከተለ ከመምጣቱ የተነሣ
ከጌታ ትምህርት አልተለየም ነበር ።

የማርቆስ እናት ትልቅ ክርስቲያናዊት ሴት
በመሆኗ ክርስቲያኖች ሁሉ ሐዋርያት ሳይቀሩ የሚ

ሰበሰቡት በእርሷ ቤት ነበር ። ይኸ የእርሷ ቤት እንደ መጀመሪያ ቤት ክርስቲያን ይቈጠራል ።

ማርቆስ ከጌታ ጋር ለመኖሩ ገና ወጣት ሁኖ ይከተለው እንደ ነበር የሚነገርለት ጌታ በአይሁድ እጅ በተያዘ ጊዜ «አንድ ጐልማሳ ጋቢውን ጥሎ ሸሸ» ብሎ ራሱን አርቆ በመናገር ጠቅሶ የጻፈውን በመክተል ነው (ማር. 16: 76—78) ።

ማርቆስ በቅ/ጳውሎስ የሐዋርያዊ ጉዞ አብሮ እስከ ጳንፍልያ ሂዶ ነበር ፤ ከዚያ በኋላ ግን መከራውን በመስቀቅ እንደተመለሰ ሉቃስ ያስረዳናል ። (የሐ. ሥራ. 15: 15 ፤ 16: 11—12) ።

ማርቆስ በግብጽ እንደሰበከና የእስክንድርያን መንበር እንደመሠረተ የታወቀ ነው ፤ ወንጌሉንም የጻፈው በዚህ በእስክንድርያ ነው ።

የእስክንድርያን ትልቋን የካቲኪስም ትምህርት ቤት እርሱው እንደመሠረታት ይገመታል ። በዚያው በግብጽ እየሰበከ በሰማዕትነት ሞቷልና ።

፪/የመጽሐፉ እውነተኛነት፤ ይኸን ፪ኛውን ወንጌል በማርቆስ ስም የመጣውን የጻፈው ራሱ ቅ/ማርቆስ እንደሆነ የታመነ ነው ።

በቅ/ጴጥሮስና በቅ/ማርቆስ መካከል ትልቅ ግን ጉኝት ስለነበር የማርቆስ ወንጌል በሚለው ፈንታ የጴጥሮስ እንደሆነ የሚናገሩ አሉ፤ ይኸንም ለማለት የቻሉት ማርቆስን ለእስክንድርያ የሾመ ጴጥሮስ እንደሆነ ስለሚነገር እንደ መምህር እንደ ሊቀ ሐዋርያ

በመቀጠር ወንጌሉም የእርሱ ነው በማለት ነው ።
ይሁን እንጂ ይኸ ወንጌል በማርቆስ የተጻፈ የማርቆስ
ወንጌል እንደሆነ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሁሉ
በአንድ ድምፅ ይመሰክራሉ ።

፫ኛ የመጽሐፉ ዓላማ፤ የማርቆስ ወንጌል ለሮማውያን እንደተጻፈ የታወቀ ነው ። ቋንቋውም በሮማይስጥ እንደተጻፈ የሚናገሩ አሉ፤ ለዚህም ማስረጃ የሚሆን የሮማይስጥ ቃላት በብዛት በወንጌሉ ውስጥ ይገኛልና ። ሁኖም በግሪክኛ ቋንቋ እንደተጻፈ የብዙዎች አስተያየት ነው ።

ወንጌሉ የተጻፈበት ዋና ዓላማ ሮማውያንን የክርስቶስ ተከታይ ለማድረግ ፣ ለሮማውያን የክርስቶስን አዳኝነት ለመግለጥ ነው ። በዚህም መሠረት ወንጌሉ በሮማውያን ግዛት ሁሉ ፈጥኖ ስለደረሰ ሮማውያንንም፣ ግሪካውያንንም በቀላሉ ሊያስረዳ የቻለ ወንጌል ይህ ነው ።

እንዲሁም ዓላማው የክርስቶስን አምላክነት ለመግለጥ ስለሆነ፣ የወንጌሉ መጀመሪያ «የእግዚአብሔር ልጅ የኢየሱስ ክርስቶስ ወንጌል መጀመሪያ» ሲል ተናግሯል ፤ ጽፏልም ፤ (ማር.፩.፩) ።

፬/ የተጻፈበት ዘመን ፤ እንደኛ ቤተ ክርስቲያን ትውፊት የቅ/ማርቆስ ወንጌል የተጻፈበት ዘመን ጌታ በዓረገ ፲፩ኛው ተፈጽሞ ፲፪ኛው ሲጀመር ነው ፤ ቀላውዴዎስ ቁሣር በነገሠ በ፬ኛው ዓመት ነው፤ ሌላ የተለየ አስተያየት ግን በመጀመሪያ የተጻፈው ወን

ጌል የማርቆስ እንደሆነ ስለዚህም ቅጹ እንዳነሰ የሚናገሩ አሉ ። በዚህም አንጻር ደግሞ ፪ኛነቱን አጽድቀው በጥራዝም ሁለተኛ ሊሆን የቻለበትን ምክንያት ይናገራሉ ።

ምዕራፍ ፮ የቅዱስ ሉቃስ ወንጌል ፤

፩/ ጸሐፊው የ፫ኛው ወንጌል ጸሐፊ ቅዱስ ሉቃስ ነው ። ይህ ሰው አገሩ አንጾኪያ ዘሩ አረማዊ (ግሪክ) ነው ።

ይኸ ወንጌላዊ መቼ እንዳመነ፤ በማን ትምህርት እንዳመነ ለማወቅ አስቸጋሪ ሁኖ ይገኛል ። ከ፩ አርድአት ውስጥ እንደሆነ ብዙ ጊዜ ይነገርለታል ፤ ነገር ግን እርሱ ራሱ በወንጌሉ መጀመሪያ ላይ እንደተናገረው ከሌሎች ሰምቶ ያመነ እንደሆነ ነው (ሉቃ. ፩. ፩—፪) ።

በዚህም መሠረት የጳውሎስ ደቀመዝሙር ሁኖ በዚያው በጳውሎስ ስብከት እንዳመነ፤ ስለዚህም የጳውሎስ ደቀመዝሙር ሁኖም እስከ መጨረሻው ሕይወቱ ከጳውሎስ ጎን ተሰልፎ የኖረ ደቀ መዝሙር እንደሆነ ይነገርለታል ።

ቅ/ ሉቃስ ሐኪም እንደነበር ይነገርለታል ፤ ይኸንም ቅዱስ ጳውሎስ መስከሮ ጽፎለታል (ቁፋ. ፩. ፲፩።) ስለዚህም ቀድሞ ዐቃቤ ሥራይ ዘሥጋ ነበር ፤ በኋላ ደግሞ ዐቃቤ ሥራይ ዘነፍስ ሁኖ መሥራቱን ያጠይቃል ።

እንዲሁም ሉቃስ ሠዓሊ እንደነበር ይነገርለታል፤ ስለዚህ በየሀገሩ የሉቃስ ሥዕል እየተባለ የሚነገርላቸው ሥዕሎች ይገኛሉ ። በቤተ ክርስቲያናችን ትውፊትም «ሰላም ለሥዕልኪ እንተ ሠዓላ በእዱ፤ ሉቃስ ጠቢብ እምወንጌላውያን አሐዱ» ሲል ፫ቱንም ሞያውን በ፩ ጊዜ ሲመሰክርለት ይገኛል ።

ይኸ ደቀ መዝሙር በሰሙ የሚጠራውን ወንጌልንና የሐዋርያት ሥራ የተባለውን መጽሐፍ ጻፈ ። በመጨረሻም በግሪክ አገር በመቄንዶያ ሲሰብክ እንደነበር በዚያው በሰማዕትነት ማረፉ ይነገራል ።

፪/ የወንጌሉ እውነተኛነት ፤ የ፫ኛው ወንጌል ጸሐፊ ቅ/ ሉቃስ እንሆነ የታመነ ነው ። ከመሠረቱም ጀምሮ ቅ/ ሉቃስ እንደጻፈው የቤተ ክርስቲያን አባቶች በአንድ ድምፅ መስክረዋል ።

፫/ የመጽሐፉ ዓላማ፤ ቴዎፍሎስ ለተባለ በአንድ መኰንን ጠያቂነት ወንጌሉን እንደጻፈው ራሱ መሰክሯል (፩፣ ፩—፬) ። እንዲሁም የሐዋርያትን ሥራ የጻፈው እርሱ ሲሆን በዚሁ መኰንን ጠያቂነት እንደጻፈው የታወቀ ነው ፤ (የሐ/ ሥራ ፩/ ፩/) ።

ከዚህም ጋር እርሱ አረግዋል ስለነበረ ለአረማውያን በሚገባ መልክ ወንጌሉን እንዳዘጋጀው ይታመናል ።

፩/ የተጻፈበት ዘመን ፤ የሉቃስ ወንጌል የተጻፈ
በት አገር ፡ የተጻፈበትም ዘመን ለማወቅ በጣም
አስቸጋሪ ነው ። በእስክንድርያ ፡ በመቄዶንያም ፡
በሮም ተጻፈ የሚሉ የተለያዩ አስረጅዎች ይገኛሉ ።

የኛ ቤተ ክርስቲያን ትውፊት ግን ጌታ ባረገ
ጽፏቸው ተፈጽሞ ፣ ጽፏቸው ሲጀመር ፡ ቀላውዲዎስ
ቂሣር በነገሠ በ፲፬ኛው ዓመት እንደተጻፈ ይነገራል።

ምዕራፍ ፮ የቅ/የሐንስ ወንጌል ፤

፩/ ጸሐፊው፤ የ፬ኛው ወንጌል ጸሐፊ የያዕቆብ
ወንድም ፡ የዘብዴዎስ ልጅ የሐንስ ነው ። ይኸም
ወንጌላዊ የጌታ የመጀመሪያ ደቀመዝሙር ነው ።
ከእንድርያስ ጋር በመጀመሪያ ጌታን የተገናኘ እርሱ
ነው (የሐ. ፩. ፴፭—፵) ።

የዚህም ወንጌላዊ እናት ሰሎሚ ትባላለች ፤
ይኸችም ከ፴፮ ቅ.አንስት ውስጥ የሆነች፤ ወንጌላውያን
ሁሉ በየቦታው ስሟን ያነሷት ናት (ማር. ፲፮. ፩፣ ማቴ.
፳፯ ዓ፯፤ የሐ. ፲፱ ፳፮)። በኛ ቤተ ክርስቲያን ትውፊት
ግን ማርያም ባውፍልያ እንደምትባል ይነገራል ።

ይኸም ወንጌላዊ በሥጋ የጌታ ዘመድ ነው ፤
እናቱ የቅ/ማርያም ዘመድ ናትና ። ጌታ የሚወደው፤
የጌታ ወዳጅ እየተባለ ይጠራል (የሐ. ፲፫/፳፫፤ ፳፩/፳)
ከወንድሙ ከያዕቆብ ጋር ባኔርጌ ደቂቀ ነገድጓድ እየ
ተባሉ ይጠራሉ (ማር. ፫. ፲፮) ።

ጌታ ምሥጢረ መለኮቱን ፡ ምሥጢረ ምጽኢ ቱንም ሲገልጥ ይኸ ደቀመዝሙር አልተለየውም ነበር ፤ እንዲሁም ሁሉም ይሞታሉ ሲባል እርሱ እንደማይሞት ተነግሮለታል(ዮሐ. ፳፩. ፳—፳፫) = ከእናንተ መካከል አንዱ ያስይዘኛል ብሎ ጌታ ለደቀ መዛሙርቱ በተናገረ ጊዜ ሁሉም እኔ እሆን እኔ እሆን እያለ ሲሸበር ጌታን ቀርቦ ይጠይቅ ዘንድ ደቀ መዛሙርቱ ሁሉ የጠየቁት ዮሐንስን ነው (ዮሐ. ፲፫. ፳፩—፳፯) = ጌታ በተሰቀለ ጊዜ ደቀ መዛሙርቱ ሁሉ ጥለውት ሲበተኑ በአንጻረ መስቀሉ ቁሞ ከእመቤታችን ጋር የተገኘ ይኸው ዮሐንስ ነው ፤ ስለዚህም ጌታ «ነያ እምክ ብሎ እመቤታችን አደራ ሰጥቶታል (ዮሐ. ፲፱. ፳፮—፳፯) =

ይኸ ሐዋርያ ከጳጳሳቸው በዓል በኋላ በብዙ ቦታ ሲዘዋወር ታይቷል (ዮሐ. ሥራ ፫፡ ፩—፬) =

ዮሐንስ በንጉሡ ድሚትያኖስ ትእዛዝ ፍጥሞ ደሴት ተግዞ ፳፩ ዓመት ይኖር ነበር ፤ በስሙ የሚጠራውን ራእይ ያየና የጻፈ በዚያ ነው (ራእ. ፩. ፱) =

ዮሐንስ በኤፌሶን ብዙ ጊዜ ይኖር ነበር ፤ ሙሉ እንደተቀበረ የሚነገርለትም በዚህችው ከተማ ነው ፤ ነገር ግን «ከዚህ ከቆሙት መካከል እኔ እስክመጣ ሞትን የማይቀምሱ አሉ ሲል ጌታ ከተናገረላቸው ውስጥ ፩ኛው ዮሐንስ ነውና አልሞተም የሚሉ አሉ፤ (ማቴ. ፲፮፡፳፰) = እንዲሁም ጴጥሮስን ተከተለኝ ሲል ስለዮሐንስ ግን እኔ እስክመጣ ቢቆይ ምን አግዶህ ያለውን ይዘው ደቀ መዛሙርቱ ሁሉ አይሞትም ስላሉ

የሐንስ እንዳልሞተ እንደአልተቀበረም ይነገራል
(የሐ. ፳፩፣ ፳—፳፪) ።

እንግዲህ ከማንኛውም ከጌታ ደቀመዝሙር
ውስጥ ብዙ ዘመን የቆየና ዕድሜ የጠገበ የሐንስ ወን
ጌላዊ ብቻ ነው ፤ እስከ ፪፯ ዓመት እንደኖረ ይነገርለ
ታል ።

፪/ የወንጌሉ እውነተኛነት ፤ ፬ኛው ወንጌል
በየሐንስ ወልደ ነጎድጓድ እንደተጻፈ የውስጥም
የውጭም ምስክር አለ ። የውስጥ ምስክር ወንጌሉን
የጻፈ የጌታ ወዳጅ የሆነ እንደሆነ መላልሶ በገለጠው
እንረዳለን ። የውጭ ምስክር ደግሞ የቤተ ክርስቲያን
አባቶች ሁሉ በአንድ ድምፅ የ፬ኛው ወንጌል ጸሐፊ
የሐንስ እንደሆነ መስክረው ጽፈዋል ።

፫/ የመጽሐፉ ዓላማ ፡ የየሐንስ ወንጌል ዓላማ
የክርስቶስን መለኮታዊ ባሕርይን ለማጥላት ነው ፤
ምክንያቱም ሌሎች የሰውነቱን፣ የልደቱን፣ የሕመሙን፣
የሞቱን ነገር ሲናገሩ እርሱ ደግሞ ፍጹም አምላክነ
ቱን ለመግለጥ ነው ፤ ስለዚህ ደረቅ ቃልን ቀዳሚሁ
ብሎ ጀመረ ። እርሱ ራሱ እንደገለጠው ግን ይኸ
የተጻፈው ኢየሱስ የተባለው ክርስቶስ እንደሆነ ታም
ኑ ዘንድ በስሙም አምናችሁ የዘለዓለም ሕይወትን
ታግኙ ዘንድ ተጻፈ ሲል ዓላማውን ገልጦ ይናገራል
(የሐ. ፳ ፣ ፴፩) ።

፬ኛ/ የተጻፈበት ዘመን ፤ የዮሐንስ ወንጌል
በጣም ዘግይቶ ብዙም ቆይቶ እንደተጻፈ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሁሉ በአንድ ድምፅ ይመስክራሉ ።

እንደኛ ቤተ ክርስቲያን ትውፊት ግን የዮሐንስ ወንጌሉን የጻፈው ጌታ በዐረገ በ፴ ወይም በ፴፰ ዓመት ነው። ኔሮን ቄሣር በነገሠ ደግሞ ፯ኛው ዓመት ተፈጽሞ፣ ፯ኛው ሲጀመር ነው (መቅድመ ወንጌል)።

ምዕራፍ ፯ የሐዋርያት ሥራ ፤

፩/ ጸሐፊው ፤ ይኸን ፪ኛ የታሪክ ክፍል የሐዲስ ኪዳን መጽሐፍ የጻፈባቸውን ወንጌል የጻፈ ቅ/ሉቃስ ነው ። በሁለቱም መጽሐፍ መቅድም ላይ አንድ ዓይነት ቃል ይጠቅሳል አንድ ዓይነት ሐሳብም ያቀርብ ልናል ።

ራሱ ጸሐፊው በሐዋ/ሥራ መቅድም ላይ አስቀድሞ ወንጌሉን እንዳጻፈ ይኸንንም በዚያ መሠረት ለመጻፍ እንደጀመረ ገልጦ ጽፏል (የሐ.ሥራ ፩፣ ፩—፪) ።

የሉቃስ ወንጌል ቃል አገባብ፣የዓረፍተ ነገር አሰካክ ከሐዋርያት ሥራ አጻጻፍ ስልት ጋር ተመሳሳይነው፤ ስለዚህ ወንጌሉንም፣የሐ.ሥራንም የጻፈ ሉቃስ እንደሆነ የታመነ ነው ።

፪/ የመጽሐፉ እውነተኛነት ፤ ይኸን መጽሐፍ የጻፈ ቅ/ሉቃስ እንደሆነ ከላይ ከሰጠነው ማስረጃ ሌላ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሁሉ በአንድ ድምፅ መስክረዋል ።

የጸፈበትም ዓላማ ልክ እንደ ወንጌሉ ነው፤ ቴዎፍሎስ የተባለ መኰንን ለምኖት እርሱን ለማስረዳት ከመነሻው ጀምሮ ተርኮ ለማስረዳት ነው። በእውነትም ስለ ክርስቲያን ሕይወት፣ ስለ ሌተ ክርስቲያን ታሪክ ከመሠረቱ ጀምሮ የሚያስረዳው ይኸ መጽሐፍ ብቻ ነው።

፫/ የተጻፈበት ዘመን፤ የሐ/ ሥራ መቼ፣ ወዴት እንደተጻፈ ለማወቅ በጣም አስቸጋሪ ነው። የሆነ ሁኖ ከ፰—፰፪ ዓመት ከክርስቶስ በኋላ እንደሆነ ይነገራል። አንዳንዶችም ከ፲፫ ዓ/ም በኋላ እንደሆነ የሚናገሩ አሉ።

ምዕራፍ ፰ መልእክታት፤

ሐ/ የትምህርት ክፍል፤

የትምህርት ክፍል የሚባሉት በመልእክት መልክ የተጻፉ ቅዱሳን ሐዋርያት ትምህርት ያስተላለፉባቸው ናቸው። እነዚህም መልእክታት ለቤተ ክርስቲያን፣ ለሀገር፣ ለግል ሰዎች የተጻፉ ናቸው። እንዲሁም ጥቂቶች መልእክታት ለጠቅላላው ክርስቲያን ሕዝብ (ቤተ ክርስቲያን) የተላኩ ናቸው። እነዚህ በመጨረሻ የተጠቀሱት መልእክታት ግን የተለየ ክፍል የሌላቸው ሁሉንም በአጠቃላይ ስለሚመለከቱ አጠቃላይ መልእክታት ተብለው ይጠራሉ።

በእነዚህም የትምህርት ክፍል በተባሉት መልእክታት ሐዋርያት በጠቅላላው ስለ ሃይማኖት ጊዜውን የተከተለ ምክር፣ ስለ ሥነ ምግባር፣ ስለ ማኅበራዊ

ኑሮ፡በተለይም ከዕለት ወደዕለት እያደገ የሚሔደው ክርስቲያናዊ ማኅበር የራሱ የሆነውን መልክ ይዞ እንዲገኝ ከፍተኛ ያለ ማስጠንቀቂያን የሚሰጥ ነው።

እነዚህ ለትምህርት የተመደቡት መልእክታት የሚከተሉት ናቸው፡

ሀ/ አሥራ አራት የጳውሎስ መልእክታት ናቸው እነርሱም፡

፩/	ወደሮሜ ሰዎች የተላከው	፲፮/	ምዕራፍ ያለው
፪/	» ቆሮንቶስ » »	፩ኛ	፲፮ » »
፫/	» ቆሮንቶስ » »	፪ኛ	፲፫ » »
፬/	» ገላትያ » »	—	፯ » »
፭/	» ኤፌሶን » »	—	፯ » »
፮/	» ፊልጵስፖስ » »	—	፩ » »
፯/	» ቆላስይስ » »	—	፩ » »
፰/	» ተሰሎንቄ » »	፩ኛ	፭ » »
፱/	» ተሰሎንቄ » »	፪ኛ	፫ » »
፲/	» ጢሞቴዎስ » »	፩ኛ	፯ » »
፲፩/	» ጢሞቴዎስ » »	፪ኛ	፩ » »
፲፪/	» ቲቶ » »	—	፫ » »
፲፫/	» ፊልሞና » »	—	፩ » »
፲፬/	» ዕብራውያን ሰዎች » »	—	፲፫ » »

ለ/ አጠቃላይ መልእክታት የሚባሉት ደግሞ የሚከተሉት ናቸው።

፩/	የያዕቆብ መልእክት	፭	ምዕራፍ ያለው
፪/	የኢፕሮስ »	፩ኛ	፭ ምዕራፍ ያለው
፫/	የኢፕሮስ »	፪ኛ	፫ » »

፩/	የዮሐንስ	መልእክት	፪ኛ	፮	ምዕራፍ	ያለው
፭/	»	»	፪ኛ	፩	»	»
፮/	»	»	፫ኛ	፩	»	»
፯/	የይሁዳ	»		፩	»	»

ምዕራፍ ፱ ራእይ የዮሐንስ

መ/ የትንቢት ክፍል

ወንጌላዊ የዮሐንስ የጻፈው ራእይ ትንቢት ተብሎ ይጠራል ።

የዮሐንስ ፩ ወንጌል ፡ ፫ መልእክታት ፡ ፩ ራእይ በጠቅላላው አምስት መጻሕፍትን ጽፎ አቅርቦልናል ። በዚህ ራእይ የቤተ ክርስቲያንን አቸናፊነት በልዩ ልዩ መልክ ጽፎልን እናገኛለን ። እንዲሁም ዋናው ዓላማው ስለ ክርስቶስ ፪ኛ መምጣት ስለሆነ የአመጣጡን መልክ አስቀድሞ የሚሆኑትን ነገሮች ሁሉ ተራ በተራ ይገልጻል። ይኸንንም ራእይ ያየውና የጻፈው በፍጥረት ደሴት ተግዞ ፳፩ ዓመት በተቀመጠ ጊዜ ነው ።

መጽሐፍ ቅዱስ በአጠቃላይ ከምዕራፍ ሌላ ጉዞ ምዕራፍ፣ ቍጥር አለው፤ ይኸም በጣም ቆይቶ የተወሰነ ነው ። እንዲሁም እያንዳንዱን ቃል ወይም ዐረፍተ ነገር ቁጥረው የሚያስቀምጡ አሉ ። ዋናው ዓላማቸው ግን በቅዱስ መጽሐፍ ላይ ሌላ ባዕድ ቃል ፡ ዐረፍተ ነገር እንዳይጨመርበት ለመጠበቅ፣ ወይም ለመከላከል ነው ።

ምዕራፍና ቅጥሩ ግን ጥልቅ ጥናት ለማጥናት
የሚረዱ ናቸው ። እንዲሁም እያንዳንዱን
ኃይለ ቃል በቅጥር ለይቶ የተመለከቱት እንደሆነ
ለጥናቱ ውጤት ይኖረዋል ፤ ስለዚህ ቅ/መጽሐፍን
የሚያጠኑ ሁሉ ምዕራፉን ፣ ቅጥሩን ፣ ኃይለ ቃሉን
ለይቶ በማወቅ መሆን አለበት ።

ዐቢይ ክፍል ፬ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ

መ ቅ ድ ም

ቤተ ክርስቲያን ስንል በጌታ በኢየሱስ የሚያምነውን ሕዝብ ሁሉ በአጠቃላይ በመጥራት ነው፡፡ ይኸም ማለት ጌታ ኢየሱስን የቤተ ክርስቲያኗ መሥራች መሪዋም፡፡ አስተማሪና የዓለሙ መድኅን እርሱ እንደሆነ አምኖ የተቀበለው ሁሉ ነው ማለት ነው። እነዚህም ክርስቲያኖች አንድ ዓይነት እምነትና ትምህርት ያላቸው፡፡ የአንድ ምሥጢር ተሳታፊነት ያላቸው፡፡ በአንድ ቤተ ክርስቲያን መሪ የሚተዳደሩ መሆን አለባቸው። ይህም የቤተ ክርስቲያን መሪ ክሐዋርያት ሲወርድ ሲዋረድ በመጣው ውርስ መሠረት በአንብሮት እድ የተሾመ መሆን አለበት።

ቤተ ክርስቲያን በክርስቶስ እንደ መመሥረቷ አምላካዊት ወይም መንፈሳዊት ድርጅት ናት፡፡ ስለዚህ አማንያኑን ሁሉ በሕፅና የምትይዝ፡፡ ምሥጢራትን ሁሉ የምትጠብቅ የጸጋ መዝገብ ናት።

ቤተ ክርስቲያን ይኸን የመሰለች መንፈሳዊት ድርጅት ስትሆን ስለአመሠራረትዋና ጠቅላላ ሕይወትዋ፡፡ እንዴትም ተግባሯን እንደምትፈጽም፡፡ ከተመሠረተችበት ጊዜ አንሥቶ ያደረገችውን ጉዞ፡፡ የገጠማትንም ችግር ሁሉ የሚገልጥ ታሪክ አላት። ቤተ ክርስቲያን በተቋቋመችበት ዓላማ መሠራቷን ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስከ አሁን ያሳየችውን ውጤት

በመካከልም በነበረው ዐረፍተ ዘመን የተገኘው መሻ
ሻል ጉዳት ወይም ጥቅም መታወቅ አለበት ፤

ይኸ ሁሉ በታሪክ መልክ መገለጥ አለበት ፤ ስለዚህ
የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ስንል ይኸን ሁሉ አጠቃሎ
እንደጊዜው እንደ የሁኔታውም ገልጦ የሚያስረዳ ነው

አሁንም የቤተ ክርስቲያንን ጠቅላላ ሁኔታ
በአጭሩ የሚያሳይ ይኸን አጭር ጽሑፍ እንደሚከ
ተለው አበረከታለሁ ።

ሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ማርያም ወርቅነህ

ክፍል ፩ ጠቅላላ ታሪካዊ መግለጫ

ምዕራፍ ፩ የፍልስፋትም ጂኦግራፊ በአጭሩ፡

፩/ ሀገር ፡ እሥራኤላውያን የኖሩበት፣ የሠሩበት፣ ታሪክን ያተረፉበት አገር ምድረ ፍልስፋትም ይባላል ፤ እንዲሁም ምድረ ከነዓን ይባል ነበር። ራሳቸው እሥራኤል ግን ቅድስት ሀገር ወይም የተስፋ ሀገር ይሏታል ፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር ለአባቶችና ለሙሴ ይኸችን ሀገር እሥራኤል እንደሚወርሷት አስቀድሞ ተስፋ ሰጥቷቸው ነበርና ።

ይኸችም ፍልስፋትም የተባለችው ሀገር በጣም ትንሽ የሆነች ሀገር ናት ፤ እርሷም በታናሽ እስያ ደቡብ የምትገኝ ናት ፤ በምሥራቅ የዮርዳኖስ ወንዝና በምዕራብ በኩል ደግሞ የሚድትራንያን ባሕር ያዋስኗታል ፤ ብዙ ታላላቅ ታናናሽም ተራራዎች፣ ኮረብታማ ቦታዎች ይገኙባታል ። በዚህ አንፃር ደግሞ ዝቅተኛ ጐድጓዳም ቦታዎች ይገኙባታል ።

፪/ ተራራዎች ፣ ታላላቆች ተራራዎች በሶርያ በኩል በሚገኘው ጠረፍ ጐላን ተራራ ይገኛል፣ ወደ ቤይሩት ጠረፍ ደግሞ የሊባኖስ ተራራ ፣ ይገኛል ። ይኸም ተራራ አስደናቂና ታላላቅ በሆነ ዝግባ (ዓርዘ ሊባኖስ፣ ዕፀ ቄድሮስ) በተባለ ዛፍ ተሸፍኖ

ይገኝ ነበር ። ከዚህ ከሊባኖስ ተራራ ጋር እንደ ሠንሠለት ተያይዞ ወደ ሰሜኑ በኩል ሲል የአር ሞንኤም ተራራ ይገኛል ፤ ከዚህም ወደ ሰሜኑ በኩል ደግሞ የታቦር ተራራ ይገኛል ።

በሊባኖስ ደቡብ የቀርሚሎስ ተራራ ይገኛል፤ ይኸም ተራራ ከሌሎች ተራራዎች ይልቅ ብዙ ምንጫ ምንጮች ይገኙበታል፤ ወደ መካከሉ ገባ ሲሉ ደግሞ የገሪዛን ተራራ ይገኛል ። ራሷ ከተማዋ ኢየሩሳሌም የምትገኝበት ቦታ ከፍታ ያለው ስለሆነ እንደ ተራራ ይቈጠራል ። በኢየሩሳሌም አቅራቢያ ወይም አካባቢ ደብረ ዘይት ፣ ደብረ ጽዮን ፣ (ኢየሩሳሌም) ሞሪያ ፣ ኀልጎታ የሚባሉ ኮረብታዎች ይገኛሉ ።

ተራሮችና ኮረብቶች በዚህ መልክ ታናናሾችም ሌሎች ሲኖሩ ለእርሻ ፣ ለከብት ርባታ የሚሆኑ ሜዳዎች በመጠኑ ይገኛሉ ።

፫/ የፍልስጥኤም ባሕሮችና ወንዞች ፤ የፍልስጥኤም ታላቁ ባሕር የሎጥ ባሕር ፣ ምዉት ባሕር ፣ የጨው ባሕር እየተባለ የሚጠራው ነው ። በዚህ ባሕር ውስጥና በዙሪያው ሕይወት ያለው ነገር ከቶ አይኖርም ። ዙሪያው በድኝና በቅጥራን (ዝፍት) የተሞላ ስለሆነ ምንም ነገር አይኖርበትም ።

በዚህ ቦታ ቀደም ብሎ ሰዶምና ገሞራ የተባሉ ታላላቅ ከተሞች እንደነበሩበት ይታወቃል ። እንዲሁም ተወዳዳሪነት የሌለው ለምለም ቦታ እንደነበር ቅዱስ መጽሐፍ ያስረዳል (ዘፍ. 13.1) ። ሌላ የገሊላ ባሕር የሚባለው በ፪ኛ ደረጃ ይገኛል ፤ ይኸም ባሕር አንዳንድ ጊዜ ጌንሳሬፕ ይባላል ፤ እንዲሁም ባሕረ ጥብርያዶስ ይባላል ። እነዚህ ሁለቱ ባሕሮች በዮርዳኖስ ወንዝ አማካይነት ይገኛሉ ።

፩/ የፍልስጥኤም ወንዞች፤ በፍልስጥኤም ውስጥ ከሚገኙ ታላላቅ ወንዞች ዮርዳኖስ ፣ ይኸም ወንዝ ከአርሞንኤም ተራራ ይነሣና ወደ ጌንሳሬፕ ባሕር ይፈሳል ፤ መጨረሻ መድረሻው ደግሞ የሎፕ ባሕር ይሆናል ። ይኸ ወንዝ ታሪከኛ ወንዝ ነው ። ብዙ ጥቅምንም የሰጠና የሚሰጥ እንደ ቅዱስም ወንዝ የሚታይ ነው ። በተለይም መድኃኒታችን ኢየሱስ ከተጠመቀበት በኋላ ቅድስና ያለው ወንዝ ሁኖ ይገኛል ።

ሌሎች ወንዞች ኪሶን የተባለ ከታቦር ተራራ የሚመነጭ ይገኛል ። እንዲሁም ቃና የተባለው ወንዝ ከገሪዛን ተራራ የሚመነጭ አለ ። ሶሪክ የተባለው ወንዝ ደግሞ ከኬብሮን ኮረብታ የሚመነጭ አለ ። እነዚህ ሁሉ ወደ ሚዲትራኒያን ባሕር የሚፈሱ ናቸው ።

ከኢየሩሳሌም የሚነሣው ቁድሮስ የተባለው
ወንዝ ብቻ ወደ ዮርዳኖስ ወንዝ ይገባል ።

፩/ የዓየሩ ሁኔታ ፤ የፍልስጥኤም ዓየር ዝቅተኛው ቦታ ሁሉ በጣም ሞቃት ነው ፤ ያቃጥላል ፤ በየተራሮች ላይ ግን ለስላሳና ተስማሚ ዓየር ይገኛል።

በዚህ በዝቅተኛ ቦታ ሁሉ አትክልት ይተክላል፤ እርሻ ይታረሳል ፤ ከብት ይረባል ፤ መልካም ውጤትንም ይሰጣል ። በተለይ ወይን ፣ በለስ በጠቅላላው ፍራፍሬን በተሻለ መልክ ይሰጣል፤ በበለጠ ግን ወይራ (ዘይት) ይሆናል ። በኮረብቶችም ልዩ ልዩ የሀገሩ ፍራፍሬዎች ይገኙበታል፤ የተባረክ ሀገር ሁኖ ሁሉ ይገኝበታል ። በመጀመሪያም እግዚአብሔር ለአብርሃም ወተትና ማር ወደሚፈስበት የተሰፋ ምድር አገባገለሁ ብሎት ነበር ። ዕብራውያንም ይኸን ይዘው አገራችን መዓርና ወተት የምታፈስ ናት ይሏታል ።

ምዕራፍ ፪ በፍልስጥኤም ምድር ይኖሩ ያነበሩ
ሕዝቦችና አስተዳደራቸው ፤

በዚህች ፍልስጥኤም ወይም ከነአን እየተባለች በምትጠራው አገር በቀጥታ የበዙ በነሣ የተለያዩ ፣ በልማድና በባሕርይ የተለያዩ ሕዝቦች ይኖሩ ነበር ፤ ከነዚህም ውስጥ ጥቂቶችን እናነሳለን፤ ከነናውያን፣ አማሌቃውያን ፤ አሞራውያን፣ ሞአባውያን፣ ኢያቡሳውያን

የሚሉና ሌሎችም ሕዝቦች እንዲሁም ነባሩ ሁኖም በአንድ ላይ ከነናውያን ተብለው ይጠሩ ነበር ።

እነዚህም ሕዝቦች አንዱ ሌላውን እንደጠላት ይመለከተው ነበር ፤ ይሁን እንጂ በዚህ መልክ ቀላ ያይተው በሚኖሩበት ጊዜ አብርሃም ከዘመዶችህ ተለይቷል፤ አገርህ ውጣ፤ እኔ ወደ ማወርስህ ምድር ናና ተቀመጥ ተብሎ ተጠርቶ ወደ ከነአን መጣ (ዘፍ. ፲፪. ፩) ። ሁኖም መጸተኛ፣ ስደተኛም ሁኖ ኖረ እንጂ በተ ነገረለት ተስፋ መሠረት ያገኘው ነገር አልነበረም ። ልጁ ይስሐቅ ፣ ያዕቆብም እንዲሁ ከሀገሩ ሕዝብ ጋር በመግባባት ብቻ ኖሩ እንጂ አሁንም መብት ያልነበራቸው ስደተኞች ነበሩ ።

በያዕቆብ ጊዜ ግን የባሰውን ከከነአን ተሰደው ወደ ግብጽ ሄዱ በዚያም ፬፻፴ ዘመን በግብጽ አገር ባሪያዎች ሁነው ኖሩ ። ይሁን እንጂ ጊዜው ሲደርስ ከግብጽ ባርነት ነጻ ወጡና ለአባቶቻቸው የተነገረው ተስፋ በእነርሱ ተፈጽሞ የአገሯ ባለቤት፣ የርሱቱ ወራሽ ዕብራውያን የአብርሃም ዘሮች ሆኑ ።

ይኸችን ሀገር ዕብራውያን እንደወረሷት ወዲያ ውኑ በ፲፪ ዕጣ ተካፈሏት ፤ በ፲፪ቱ ነገደ ሥራኤል ልክ፤ እነርሱም ርእሰ ከተማቸውን ኬብሮን አድርገው ለብዙ ዘመን ኖሩ ። በዳዊት ጊዜ ግን ኢየሩሳሌም ተመሠረተችና የእስራኤል ዋና ከተማ ሆነች ።

ምንም ርስቱ በ፲፪ቱ ነገደ እስራኤል ልክ ተክ ፍሎ ቢቆይም በአስተዳደር በኩል ፍልስጥኤም በአራት ክፍል ተከፍላ ኑራለች ፤ እነዚህም ፣ ይሁዳ ፣ ሰማርያ ፣ ገሊላ ፣ ፔሪያ የተባሉ ናቸው ።

በጌታችን በኢየሱስ ጊዜ ግን ጄኛ ክፍል ኤዶ ሚያስ የተባለው ተጨምሮ ነበር ።

ኢየሩሳሌም የተባለችውን ከተማ ንጉሠ ዳዊት ከኢሎፍላውያን ነጥቆ ያዘና ከተማ እንድትሆን አደ ረጋት ፤ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የእስራኤል ዋና ከተማ ሁና ትኖራለች ። ይኸችም ከተማ ከኮረብታ ላይ የተ ሠራችና ምሽግም የተሠራላት ስለነበረች ጽዮን ብሎ ሰይሟታል ፤ ከዚያን ጀምሮ ደብረ ጽዮን እየተባለች ትጠራለች ፤ ሕዝቦቿም ጽዮናውያን እየተባሉ ይጠ ራሉ ።

ኢየሩሳሌም ማለት የሰላም ከተማ ማለት ነው፤ በመጨረሻ ጊዜ ግን የዓለሙ መድኃኒት ኢየሱስ ተሰ ቅሎ ሰላምን መሥርቶባታል ። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የክርስቲያኑ ሕዝብ ቅድስት ከተማ ናት ።

ምዕራፍ ፫ የዓለም ሃይማኖትና ሥነ ምግባር ፤

ጌታ ኢየሱስ በሚወለድበት ዘመን አቅራቢያ የኢየሩሳሌምንና አካባቢዋን አገር ሁሉ ይገዙ ያስ ተዳድሩም የነበሩት ሮማውያን ነበሩ ። በዚያን ጊዜም በአካባቢው የነበር ሕዝብ ሁሉ ከዕብራውያን በቀር ሁሉም የተለያዩ ፣ በቅጥርም የበዛ ጣዖት ያመልክ ነበር ።

ሁሉም እንደመሰለው፣ እንጨት ጠርቦ፣ ድንጋይ አለዝቦ ፣ ሸክላ ሠርቶ ያመልክ ነበር ፤ ሌላው ደግሞ ነፋሱን፣ ባሕሩን ፣ እሳቱን፣ ፀሐዩን ፣ ጨረቃውን እን

ዲሁም ዛፋን፣ እንስሳውን፣ የመሳሰለውን ሁሉ ያመልክ ነበር ። ለእነዚህም አማልክት የሰው መልክ፣ የሰውም ቅርጽ በመስጠት ያመልኳቸው፣ አገልግሎትም ያቀርቡላቸው ነበር ። ሰዎችም እንደመሰላቸው ለአማልክት የሰው ጠባይ እየሰጡ እንደሚያገቡ፣ እንደሚራቡ፣ እንደሚቆጡ፣ እርስ በርሳቸውም ጦርነት እንደሚገጥሙ ይናገሩ ነበር ።

የሰውም ዕድል ከአማልክት ምሕረትና ቁጣ የተነሣ እንደሚሆን ያምኑ ነበር፤ ስለዚህ አንድ ሰው ክፉ ነገር ቢገጥመው አማልክት እንደተቆጡት፣ መልካም ነገር ሲገጥመው ደግሞ አማልክት ዕድሉን እንዳቃኑለት ይናገሩ ነበር ።

ለጣዖት መሥዋዕት ይሠዉ፣ ወርቅና ብር ስጦታ ይሰጡ ነበር፤ ከዚያውም ዘንድ የከበረውን፣ ያማረውን እየመረጡ ይሰጡ ነበር ።

፪/ የሕዝቡ ሥነ ምግባር፣ አምልኮቱ የጣዖት እንደመሆኑ በሐሰት ጣዖታትን እንደሚያመልኩ ምግባሩም ሐሰት፣ ክፋት፣ ራስን መውደድ ተግባር አድርጎ ይዞ ነበር፤ በዚህ ጊዜ እውነት የተባለው ተረስቶ ነበር፤ እንዲያውም ለእውነት ቦታ ከቶ አልነበረውም ። የባርነት፣ የጭቆና አገዛዝ በዓለም ላይ ጉልቶ ይታይ ነበር፤ ባሮችን እንደ ዕቃ ወይም እንደ ከብት ይገዟቸው ይሸጧቸውም ነበር፤ ለጤናቸው፣ ለኑሯቸው ምንም ጥንቃቄ አይደረግላቸውም ነበር፤ እንዲያውም ሰው አይመስሏቸውም፣ የሰውም ግምት

አይሰጣቸውም ነበር ። እንግዲህ አንዱ ቀለል አንዱም ክበድ አድርጎ በመያዝ ይለያዩ እንጂ፤ በሮማውያን ይገዛ የነበረው ሕዝብ ሁሉ በሃይማኖትም በምግባርም ይኸን የመሰለ የኑሮና የሃይማኖት መዛባት ይታይ ነበር ።

ምዕራፍ ፩ የእሥራኤል እምነትና ማኅበራዊነቱ

ከክርስቶስ መምጣት በፊት እውነተኛውን አምላክ ያመልክ የነበረው የእሥራኤል ሕዝብ ብቻ ነበር፤ እስራኤላውያን አንዱን አምላክ ብቻ ሲያመልኩ ኤምልኮቹን ለጣዖት አይሰጡም፤ እውነቱንም በሐሰት አይለውጡም ነበር ።

እሥራኤላያውን ለፈጣሪያቸው ይታዘዙ፤ ሕጉንም ይጠብቁ ነበር ፤ እግዚአብሔርም በሙሴና በሌሎችም ነቢያት አማካይነት ያነጋግራቸው መመሪያም ይሰጣቸው ነበር ።

እግዚአብሔርና የእሥራኤል ሕዝብ ስምምነት፣ ቃል ኪዳንም ነበራቸው ፤ ይኸም እነርሱ ሕጉን ቢጠብቁ እርሱም እንደሚጠብቃቸው ነው ።

እሥራኤላውያን በሮማውያን አገዛዝ ሥር ይተዳደሩ እንጂ የውስጥ ነጻነታቸው የተጠበቀ ነበር ፤ ይኸም ማለት በራሳቸው መሳፍንት ፣ ነገሥታት ይተዳደሩ ነበር ። በሃይማኖት በኩል ደግሞ ፸፩ዓባል የአሉበት ጉባኤ (ሴኔድር) እየተባለ በሚመራ ሕግ ይተዳደሩ ነበር ፤ የዚህም ሴኔድር ሊቀ መንበር ይሆን የነበረው የየጊዜው ሊቀ ካህናት ነበር ።

ፅብራውያን ይኸን የመሰለ የራስ ለራስ አስተዳደር ይኑራቸው እንጂ የላይ አስተዳደሩ ኅላፊ የሮማ መንግሥት ስለሆነ በሮማውያን ሥልጣኔና ወደ ሮማውያን ሥርዓተ ማኅበር እየተሳቡ ቀስ በቀስ ከሥነ ምግባር መውጣታቸው ከሃይማኖትም መናወጣቸው አልቀረም ፤ በዚህም አምላካቸውን አሳዘኑ ። እሥራኤላውያን በራሳቸው ፍላጎትና ምርጫ አንዱ ከሌላው የተለያየ የሃይማኖት ድርጅት አያቋቋሙ እንደፍላጎቱ መንፈሳዊ አምልኮቱን ይፈጽም ነበር ።

በዚህ መልክ የተለያዩ ሃይማኖታውያን ድርጅቶች ያሏቸው ክፍሎች ነበሩ፤ እነርሱም ፈሪሳውያን፣ ሰዱታውያን፣ ኤሴይ፣ ኤቢአኒቴ የተባሉና ሌሎችም ነበሩ።

፩/ ፈሪሳውያን፤ እነዚህ ወገኖች አፍአዊውን

ቅእዛዝ ብቻ በመጠበቅ የሕግ ፈጻሚዎች መስለው የሚታዩ ፣ እንደነርሱ እርምጃ የማይሄደውን የሚወቅሱ የሚከሱ ነበሩ ። በነርሱ ፊት ሌላው የረከሰ፣ እነርሱ ብቻ የተቀደሱ ሁነው የሚታዩ ነበሩ ፤ ልዑብራውያንም ሃይማኖት ተጠያቂና ኃላፊ እነርሱ ብቻ እንደሆኑ የሚያምኑ ናቸው ።

በእውነተኛው መንገድ የሄድን እንደሆነ ግን ግብዞችና አስመሳዮች ነበሩ ፤ ጥፋታቸውን በውስጥ ሸፍነው በውጭ ግን ጸድቅ መስለው የሚታዩ ነበሩ ። እነርሱን የሚመስሉ ወይም እነርሱን የሚከተሉ ጸሐፍተ ሕዝብ የተባሉና የሕግ ሰዎች የተባሉ ነበሩ ። እነዚህም በባክላቸው ፈሪሳውያን

የሚፈልጉትን እንደነበሩ ጠባይ ሕግን ይተረጉሙ ከነበሩም ጋር ይተባበሩ ነበሩ ።

፪/ ሰዱቃውያን ፤ እነዚህ ወገኖች ደግሞ በጣም

ከዕብራውያን ውስጥ ከፍተኛ ሀብት የነበራቸው ፤ በፈሪሳውያን ዘንድ ተቃራኒ ሆነው የቀረቡ ነበሩ ። እነዚህ ሰዱቃውያን የሙሴን ሕግ በራሳቸው አስተያየት ይተረጉሙ የነበሩ ናቸው ። ለምሳሌ ትንሣኤ ሙታንን ፣ የነፍስንም ሕያውነት ይክዱ ነበር ፤ የመላእክትን ህልውና የመንፈሳውያንንም ሁሉ ህልውና ይክዱ ነበር፤ እነዚህም የዘመኑ ቁሳውያን ነበሩ (ማቴ ፳፪፣ ፳፫) ።

፫. ኤሴያውያን፤ እነዚህ ወገኖች ደግሞ የመናንያን

ማኅበር ነበሩ ፤ እነዚህ ያላቸውን ሁሉ ሀብት እየተወደደ በረሃ የሚገቡ ፣ በዚያም በጾምና በጸሎት በትህርምት የሚኖሩ ፣ ሹመት ሺልማት የማይፈቅዱ ፣ ሀብትን በረት የማይወዱ ነበሩ ። የሐንስ መጥምቅ የዚህ ዓይነት ማኅበር ወገን እንደነበር ይነገራል ።

፬/ ኤቢአኒቲ፤ ኤቢአኒቲ ማለትም ደህ ፤ ደህነት ማለት ነው ፤ ምክንያቱም እነዚህ ሰዎች እንደ፫ኛው ክፍል ደህነትን ገንዘብ የሚያደርጉ መናንያን ደናግሎችም ነበሩ። እነዚህም ወገኖች በማኅበር ይኖሩ ነበር ፤ የእነዚህ ወገኖች ማኅበር ይሠራበት የነበረው አሁን በምርመራ በሎጥ ባሕር አጠገብ የተገኘው ኩምራን የተባለው ፍራሽ ነው ። ከእነዚህም ሌላ የመናንያን ማኅበር እንደ ናዝሬውያን ያሉ ነበሩ ።

ምዕራፍ ፩ የመሢሕ መምጣት ተስፋ ፤

ዓለም በዚህ በተመሰቃቀለ ማኅበራዊ ኑሮ ሲኖር ከቶ ደስ ብሎት በኑሮው አምኖበት የሚኖር አልነበረም ። ብዙ ነቢያት ስለ መሢሕ መምጣት አስፋፍተው ተናግረው ነበር ፤ ይኸ ትንቢት የተጠበቀው በእሥራኤል ብቻ በመሆኑ የእሥራኤል ተስፋ አሁንም መሢሕ መጥቶ ከአለባቸው ችግር እንዲያድናቸው፣ ከሮማውያን የባርነት ግዛት ነጻ እንዲያወጣቸው ይጠብቁ ነበር ።

አረማውያን ደግሞ የሰውን ጨካኝነት ፣ የክፋቱን ብዛት ከቀን ወደቀን እየባሰ መሄዱን አይተው ከአምላክ አንድ ምሕረት ከአልተላከ በቀር በሰው ኃይል ድኅነት ሊደረግ የማይችል እንደሆነ ያውቁ ነበር ።

የእስራኤል ተስፋ ሙሉ ቢሆንም መሢሕም እንደሚመጣ ተስፋ ቢያደርጉም የመሢሕን መምጣት ይጠባበቁት የነበር አንድ መሢሕ ተነሥቶ አገሯን ከባዕድ አገዛዝ ነጻ አውጥቶ የዳዊትን የሰሎሞንን መንግሥት መልሶ በሰላም የሚያስተዳድር አድርገው ይጠብቁት ነበር እንጂ አምላክ ወልደ አምላክ ከሰማየ ሰማያት ወርዶ ዓለምን እንደሚያድን አያምኑም ነበር ።

የሰው ወገን የሆነው ሁሉ ደክሞት መኖርን ሰልጥኖ ሁሉም በየበኩሉ ይቆዝም ነበር ። ዓለም በዚህ መልክ በሚገኝበት በጭንቁ ጊዜ የዓለሙ መድኃኒት የሆነው ኢየሱስ በሥጋ ተገለጠ ማለት ሰው ሁኖ ሥጋንም ለብሶ ተወለደ ።

ክፍል ፩ የዓለም ድኅነት ፤

ምዕራፍ ፩ የጌታችን የኢየሱስ ልደት ፤

ይኸ ዓለም በጭንቅ በችግርም ሳለ የደክመው አጋዥ፣የታመመው ፈዋሽ፣በሚፈልግበት ጊዜ ሁሉን የቀን ጨለማ ይዞት በጨለማና በሞት ጥላ ሥር ሲመላለስ ሳለ በድንገት አንድ ታላቅ ብርሃን ወጣ ብርሃኑም ለሁሉ ሆነ (ኢሳ፡ ፱፡፪) ። ይኸውም የጌታችንና የመድኃኒታችን የኢየሱስ መወለድ ነው ።

እግዚአብሔር መንፈሱን የሚያሳርፍበት የበቃ ሰው ባልነበረበት ጊዜ በነፍስና በሥጋ ንጽሕት የሆኑት፣ የእግዚአብሔር ቃልን በማሕፀኗ ለመሸከም የበቃች፣በናዝሬት ከተማ የምትኖር አንዲት ድንግል ነበረች፤ የዚህችም ድንግል ስሟ ማርያም ነበር(ሉቃ፡ ፩፡፳፯) ።

እግዚአብሔር የዓለሙ ድኅነት ፈቃዱ ስለሆነ ለዚህ ዓለም ድኅነት ምክንያት ይኸችን ድንግል መረጠ ፤ ማለት መሰላል መውጫና መውረጃ ወይም ድልድይ መሸጋገሪያ አደረጋት ። ስለዚህም በፊቱ የሚቆመውን ባለሟሉን መልአክ ገብርኤልን የምሥራች ይናገር ዘንድ ወደ እርሷ ላከ። መልአኩም ወደዚች ድንግል በደረሰ ጊዜ «እጋን ያገኘሽ ሆይ ደስ ይበልሽ እግዚአብሔር ከአንቺ ጋር ነውና ። አንች ከሴቶች ተለይተሽ የተባረከሽ ነሽ» አላት(ሉቃ ፩፡፳፰) ። ቅ/ማርያምም በነገሩ ተገረመች ወንድ ሳይኖሩት በድገት ይኸን የመሰለ የምሥራች ስለነገራት ።

ቅ/ማርያም እውነተኛ ስለነበረች በውዳሴ ከንቱ አልተጠለፈችም ፤ ስለዚህ ወዲያውኑ አልተቀበለችውም ነበርና ወንድ የማላውቅ ስሆን ይኸ እንደምን ይሆናል ? ብላ ጠየቀችው ፤ መልአኩም የተላከበት ነገር ነውና በብዙ አስረጅ አስረዳትና ማሠሪያውን «ለእግዚአብሔር የሚሳነው ነገር የለም» አላት ። ቅ/ማርያምም በእርግጥ ለእግዚአብሔር የሚሳነው የለምና እነሆ የእግዚአብሔር ገረዱ አለፁኝ፤ እንደ ቃልህ ይሁንልኝ አለችው (ሉቃ፩፡ ፴፯) ። በዚህ ጊዜ አካላዊ ቃል በማሕፀኗ ተቀረጸ ።

፪/ የኤልሳቤጥ ምስክርነት ፤ ቅድስት ማርያም
ይኸን የምሥራች ቃል እንደሰማች ወዲያውኑ አክ ስቷ ኤልሳቤጥ ወደምትገኝበት ወደ ይሁዳ ተጓዘች ። ከኤልሳቤጥም ዘንድ ደርሳ፡ ሰላምታ እንደተሰጣው፡ በኤልሳቤጥ ላይ መንፈስ ቅዱስ ሞላባትና የመልአኩን ቃል በመድገም «አንቺ ክሴቶች ተለይተሽ የተባረክሻ ነሽ፤ የማሕፀንሽም ጭረ የተባረከነው» ብላ ብፅ ፅናዋን፡ ቅድስናዋን፡ የጌታም እናት መሆኗን ተናገረች ። ቅ/ማርያም በሰውም በመልአኩም ከሁለት ወገን ምስክር ስላገኘች ለባለውለታው አምላክ ምስጋናን አቀረበች (ሉቃ፡ ፩፡ ፴፬—፶፭) ።

፫/ የተስፋው ቃል መፈጸም ፤ መሢሕ እንደ
ሚመጣ የተነገረው ትንቢት የተቈጠረው ሱባኤ በተፈጸመ ጊዜ ማንም ባልጠረጠራት ዕለት ባልቈጠራት ሰዓት ድንገት ጌታ ተወለደ ።

በሮማ አውግስጦስ ቄሣር በነገሠ ፡ በሶርያም ቄሪኔዎስ ገዥ በነበረበት ጊዜ፡በኢየሩሳሌምና በአውራጃዋም ሄሮድስ በነገሠ ጊዜ ሕዝቡሁሉ እንዲቁጠር ቄሣር በሰጠው አዋጅ መሠረት የቅድስት ማርያምና የዮሴፍ አገር ይሁዳ (ቤተ ልሔም) ነበርና በአዋጁ መሠረት ሊቁጠሩ እንደወጡ ጌታበዚያ በቤተልሔም ተወለደ ። ለቁጠራ የመጣው ሕዝብ በዝቶ ቦታውን ሁሉ ይዞት ስለነበር፡እመቤታችንና ዮሴፍ ማረፊያ አጥተው በአንድ በረት እንደሠፈሩ የጌታ ልደት በዚያው በበረት ሆነ ። ሁኖም አምላክ ነውና እንደአምላክነቱ፡ ከእንስሳት ወገን ላምና አህያ እስትንፋሳቸውን ገበሩለት ።

የሰማይ ሠራዊት ደግሞ «ስብሐት ለእግዚአብሔር በሰማያት፤ወሰላም በምድር ፤ ሥምረቱ ለሰብእ» እያሉ በምስጋና ተቀበሉት ። እረኞችም ከብርሃኑ ብዛት ፡ ከሰማይ ሠራዊት ምስጋና ድምፅ የተነሣ ይደነቁ ምስጋናም ያቀርቡ ነበር ።

እንዲሁም የጥበብ ሰዎች ከምሥራቅ ረጅም ጉዞ አድርገው መጥተው ሰገዱለት፤ወርቅ ዕጣን ከርቤም ገበሩለት ።

ቅ/ማርያም ግን የሆነውን ሁሉ ታስተውል በል ሷም ትጠብቀው ነበር ፤ ታላላቅ ተአምራት ሲደረጉ አይታለችና ፤ ይኸውም በኅቱም ድንግልና ፀንሶ በኅቱም ድንግልና መውለድ ፡ የሰማይ ሠራዊት መጥተው ምስጋና ማቅረብ ፡ እንስሳቱ እስትንፋሳቸውን መገበር ፡ እረኞች ምስጋና ማቅረብ ይኸ ሁሉ ተጠቃሉ ማየት ታላቅነቱን የሚገልጥ ነውና ።

፩/ የመቤታችንና የጌታ ስደት ወደግብጽ ፤

የምሥራቅ ሰዎች ሲመጡ የአይሁድ ንጉሥ የት ነው የተወለደው እያሉ የክርስቶስን ንጉሥነት እየመሰከሩ ስለመጡ ፤ ሄሮድስ ንጉሥ ከሆነማ ንጉሥ ሳይገድል አይነግሥ ፤ በኔ ላይ የሚሠለጥን እንዴት ያለ ንጉሥ ተወለደብኝ? በማለት ጌታን ያጠፋ ዘንድ አሰበ ፤ ስለዚህም ወደ ግብጽ እንዲሰደዱ ምክሩን የሚለግስ መልአክ ከእግዚአብሔር ታዘዘ ። እርሱም በሌሊት በራእይ ለዮሴፍ አሳየው ተናገረም እንዲህ ሲል «ተነሣና እናቱንና ሕፃኑን ይዘህ በሌሊት ወደ ግብጽ ሽሽ ፤ ሄሮድስ ሕፃኑን ይገለው ዘንድ አለውና» አለው ።

የጥበብ ሰዎች ግብሩን ሰጥተው እንደተመለሱ ዮሴፍ ቅድስት ማርያምንና ሕፃኑን ይዞ በሌሊት ወደ ግብጽ ተሰደደ ። በዚያም ከቦታ ወደቦታ በመዞዋወር ፫ ዓመት ከመንፈቅ ቆየ ፤ ሄሮድስ እስከ ሞተ በቅ ጊዜ ። ሄሮድስ እንደሞተ ያው መልአክ ለዮሴፍ ከግብጽ እንዲመለስ አመልከተውና ሲመለስ ወደ ይሁዳ በመሔድ ፈንታ በናዝሬት እንዲቆይ ሆነና ጌታ በዚያው አደገ ።

ምዕራፍ ፪ የክርስቶስ የሕፃንነቱ ጊዜ ፤

ከግብጽ ስደት ከተመለሱ በኋላ ጌታም ቤተሰቦቹም መኖሪያቸው ናዝሬት ነበር ፤ ናዝሬትም የገሊላ አውራጃ ከተማ ነበረች ፤ ግን እንደሌሎቹ አውራጃ ከተሞች ዝነኛ አልነበረችም ፤ ዮሴፍም የእመፀ

ታችን እጮኛ የተባለው ህብት ያለው ሰው አልነበረም ፤ ስለዚህ የዕለት ሲሳዩን ያገኝ የነበረው እንጨት እየጠረበ ለቤት አገልግሎት የሚውሉ ዕቃዎችን እየሠራ በመሸጥ ነበር ። ጌታም ከየሴፍ ጋር በመኖሩ ይኸን ሥራ ይሠራ እንደነበር ይገመታል ። ሁኖም በዚህ በናዝሬት እያደገ፣ ጥበብን እየተሞላ፣ በመንፈስ እየጠነከረ ይሄድ ነበር፤ ምክንያቱም ጌታ ግዕዝ ሕፃናትን እላፋለሰም ፤ እንደማንኛውም ሕፃን ቀስ በቀስ እያለ ነውና ያደገው ።

በ፲፪ ዓመቱ ከዘመዶቹ ጋር ለበዓል ኢየሩሳሌም ሂዶ እንደነበር እናገኛለን (ሉቃ. ፪. ፵፭—፶፩) ፤ ምክንያቱም እመቤታችንም የሴፍም በየዓመቱ እንደ አይሁድ ልማድ ለበዓል ወደ ኢየሩሳሌም ይወጡ ነበርና ።

በዚያን በኢየሩሳሌም በሊቃውንቱ መካከል ሁኖ ሲጠይቃቸው ሲሰማቸውም ተገኝቷል ፤ ይኸም ማለት የዕብራውያንን ሥርዓት በመከተል የዕብራውያንን ትምህርት እየተማረ እንዳደገ ያስረዳል ። አባ ሕርያቆስ እንደሚያስረዳን «ወተምህረ ሕገ ዕብራውያን» ይላል ፤ ስለዚህም፣ በዕብራውያን ሕግ የጸና ሆነ ።

ጌታም በዚህ በናዝሬት እየኖረ በጥበብም በቁመትም አደገ ፤ በእግዚአብሔርና በሰው ፈትም ሞገስን አገኘ፤ ቤተ ዘመዶቹን ይታዘዝ ያገለግልም ነበር (ሉቃ. ፪. ፶፩—፶፪) ።

ከ፱ ዓመት ዕድሜው በኋላ በመምህርነት እስከ ተገለጠበት ድረስ ተራ ሰው መስሎ ማንኛውንም

ሥራ እየሠራ በዚያው በናዝሬት ኖረ ። በዚህም ዘመን
ሁሉ ሰው የሚሠራውን ሁሉ ከኃጢአት በቀር ሠራ ፤
ጎዘንን ፣ ደስታን ፣ ችግርን አይቷል ፣ ተካፍሏልም ።

የጌታ ፴ ዓመት ዕድሜ በዚህ የተሸፈነ ነው
እንጂ ሌላ ይኸንና ይኸን ሠራ የሚባል የለም ፤ ወደ
ሌላም አገር እንደ ሔደ የሚያመለክት ነገር የለም ።

ምዕራፍ ፫ የክርስቶስ ጥምቀት ፤

ጌታ የሕፃንነቱን ዘመን ፈጽሞ ልክ ፴ ዓመት
ሲመላው የይፋ ሥራውን ለመሥራት ከናዝሬት ወጣ፤
ወደ ይሁዳም መጣ። የይፋ ሥራውንም በጥምቀት
ጀመረ ፤ የሐንስ በዮርዳኖስ ምድረ በዳንስሐ ግቡ
መንግሥተ ሰማያት ቀርባለችና እያለ፤ እያስተማረ፤
ወደ እርሱ የሚመጡትን ሁሉ የንስሐ ጥምቀት እያ
ጠመቀ፤ የክርስቶስን መንገድ እየጠረገ፤ እያዘጋጀም
መጣ ። ክርስቶስ ከየሐንስ ጋር በተገናኘ ጊዜ እንዲ
ያጠምቀው ጠየቀው ፤ የሐንስ ግን እኔ ከአንተ ልጠ
መቅ እወዳለሁ እንጂ፤ አንተ ከኔ እንዴት ትጠመቃ
ለህ ሲል አይሆንም አለው ። ጌታ ግን አንድ ጊዜ
ተው ፤ የተነገረው ሁሉ እውነት ነው ፤ እርሱንም
እንፈጽም ዘንድ ይገባናልና አለው ። በዚህን ጊዜ
ተወውና አብረው ወደ ዮርዳኖስ ወንዝ ሄዱና
የሐንስ አጠመቀው ጌታም ተጠመቀ ። (ማቴ. ፫. ፲፫
—፲፯) ።

ጌታ ተጠምቆ ከውሀው እንደወጣ ከሰማይ ቃል
መጣ ፤ ይኸ ነው ልጄ የምወደው የሚል ፤ መንፈስ

ቅዱስም በርግብ አምሳል በራሱ ላይ ሲያርፍበትታየ፤
በዚህን ጊዜ ፫ነት ተገለጠ፤ ማለት ወልድ ሲጠመቅ፤
አብ በሰማይ ሁኖ ድምፅን ሲያሰማ፡ መንፈስ ቅዱስ
ም በርግብ አምሳል ወርዶ ሲያርፍበት ።

ዛሬም የክርስትናው ምልክት በአብ በወልድ
በመንፈስ ቅዱስም ስም አምኖ መጠመቅ፡ የወልድ
ንም አዳኝነት አምኖ መቀበል ነው ።

ለጥምቀት የሚያስፈልጉ ነገሮች ፫ ናቸው ፤
፩ እምነት በሥላሴ ፤ ፪ በሥላሴ ስም መጠመቅ ፤
፫ በውሀ መጠመቅ ናቸው ። በነዚህም መልክ የተ
ጠመቁት ጥምቀት በምንም መልክ አይመለስም
አይከለስም ።

፪/ የክርስቶስ ጾም ፤ ክርስቶስ እንደተጠመቀ
ወዲያውኑ ከዲያብሎስ ይፈተን ዘንድ ወደ ምድረ
በዳሄደ ፤ በዚያም ህፃን መዓልት ህፃን ሌሊት ጾመ ። ከዚህ
በኋላ ተራብ ፤ ፈታኙ ሰይጣንም እንደተራብ በአየ
ጊዜ አዳምን በመብል እንዳሳትኩት ክርስቶስንም
በምግብ አስታለሁ ብሎ የእግዚአብሔር ልጅ ከሆ
ንክ እነዚህን ድንጋዮች እዘዝ ኅብስት እንዲሆኑ
አለው ፤ ክርስቶስ ግን ለፈቃዱ አልታዘዘለትም ፤
እንዲያውም ቀዋሚውን መልስ «ሰው በእንጀራ ብቻ
አይኖርም ከእግዚአብሔር በሚወጣው ቃልም ነው
እንጂ» ሲል መለሰለት (ማቴ ፬፡፬ ፤ ዘዳግ፡ ፳፡፫) ።

፪ኛም ወደ ቤተ መቅደስ አውጥቶ ከተዛነቡ
ላይ አውጥቶ ከዚህ ዘለህ ውረድ ስለ አንተ መላእክ

ትን ያዛቸዋል ፤ በጎዳናህ ሁሉ እንዲጠብቁህ ፤ እግርህም በእቅንፋት እንዳትሰናከል የሚል ጽሑፍ አለና አለው ። ጌታም መልሶ ፈጣሪህን እግዚአብሔርን አትፈታተን የሚለውን መለሰለት። ማንኛውንም የማይገባውን እየሠሩ እግዚአብሔር ይኸን ያደርግብኛል የሚለው ሁሉ የማይገባ መሆኑን ጠቅሶ አስረዳው ።

፫/ እንደገና ከረጅም ተራራ አወጣውና የዓለምን መንግሥታት ክብራቸውን አሳይቶ ለኔ ብትታዘዝ ብትሰግድልኝ ፤ ብታመልከኝም ይኸን ሁሉ ለአንተ እስጥሃለሁ ብሎ በሚያስገመጅ አገላለጥ ገለጠለት ፤ ጌታ ግን ከክብር ዙፋኑ የወረደው ወደ ዚህም ዓለም የመጣው ለሰው ድኅነት እንጅ ለራሱ ክብር አይደለምና ሰይጣን ባላጋራዬ ወግድ ከኋላዬ ሲል ለአምላክ ብቻ መስገድ ፤ አምላክን ብቻ ማምለክ እንደሚገባ አስረድቶ ድል ነሥቶታል ። በዚህ ጊዜ ግን እንደ ድል አድራጊነቱ ምስጋና ለማቅረብና ለማገልገል መላእክቱ መጡለት ።

ዛሬም ክርስቶስ ድል ከነሣው በኋላ የሰይጣን ኃይል የለውም፤ ሁሉም ድል ሊነሳው ይችላል፤ (ሉቃ ፲፥ ፳)። ጌታ የጾመበት የ፵ ቀን ተራራ ተብሎ ተሰይሟል፤ በዚህ ሰይጣንን ድል ነሥቶ በመላእክት ሲገለገል ከቆየ በኋላ ወደ ማስተማር ሥራው ተመለሰ ።

ምዕራፍ ፬ የክርስቶስ የይፋ ሥራ ፤

ክርስቶስ ጾሙን ከፈጸመ በኋላ ደቀ መዛሙርትን መሰብሰብ ጀመረ ፤ ገሚሱ በዐሣ አጥማጅነት ሲሠሩ፤

ሌላውም እንዲሁ በመንገድ እንዳለ የክርስቶስ ጥሪ ደረሰውና እርሱን ለመከተል ፈቃደኛ ሁኖ እየተሰና በተ ሄደ ። ይኸም ሁሉ የተፈጸመው ከጸሙ በኋላ ለቺ ቀናት በአደረገው ትምህርት ነው ። በቺኛው ቀን ግን በገሊላ ቃና ሠርግ ተደረገና ጌታ በዚያ ተገኝቶ የመጀመሪያውን ተአምራት አደረገ ። በዚህም ጊዜ ደቀ መዛሙርቱ አመኑበት ስለዚህም በ፩ ልብ ሁነው ተከተሉት ። ከዚህ በኋላ በገጠር፣ በመንደር ፣ በከተማ እየተዘዋወረ በግልጥ ማስተማር ጀመረ ። ትምህርቱ የተለያዩ አርእስቶች በመሆናቸው ከቃሉ ልዝብነት ከትምህርቱ ጣፋጭነት የተነሣ ሕዝቡ በማድመጥ ልቡን ይሰቅል ነበር (ሉቃ ፬፣ ፴፪) ።

፩/ አንቀጽ ብፁዓን፤ የተራራው ትምህርት በመ ባል የሚታወቀውን፣ እንደ ቤተ ክርስቲያናችን ስያሜ ግን አንቀጽ ብፁዓን እየተባለ የሚጠራውን እንደ መጀመሪያው አዋጅ አድርጎ «ብፁዓን ብፁዓን» እያለ እውነተኛውን የክርስቲያን ትምህርት በዚህ መልክ አስተማረ ።

ይኸ ትምህርት ፍጹም ልዩ የሆነ የፍጹምነት ትምህርት ነው ፤ የክርስትናውም እምነት ፍጹም ነውና አንድ የመንግሥት መሪ መንግሥትን እንደያዘ የሚያውጀው የመንግሥቱን ዓላማ ነው ፤ ክርስቶስም በመጀመሪያ የክርስትናውን ዓላማ ይኸንና ይኸን ሠርቶ የፈጸመ ብፁዕ ነው በማለት እውነተኛውን ክርስቲያናዊ ትምህርት አስተማረ ።

ምንም በተለያዩ ቦታዎች ሌሎች ብፁዓን ቢጠፋም በዚህ በተራራው ትምህርት ጊዜ የተገለጡት እንደ ማቴዎስ አገላለጥ ፱ ናቸው ።

፪/ ትምህርት በምሳሌ ፤ ጌታ ኢየሱስ ሲያስተምር እንዲሁ ቢገባው ይግባው ካልገባውም ይቅር በማለት አልነበረም ፤ ነገር ግን ሁሉንም በሚገባው በምሳሌ ያስተምር ነበር ፤ ለምሳሌ ለገበሬዎች በእርሻና በዘር እየመሰለ አስተምሯል (ማቴ. ፲፫.፫—፯ ፤ ማር. ፩.፲፫—፳፤ ሉቃ. ፰፻፩—፲፮) ። ለሴቶች በዱቄትና በእርሾ እየመሰለ አስተምሯል (ማቴ. ፲፫ ፴፫) ። ለነጋዴዎች በመክሊትና በልዩ ልዩ ሚዛን እየመሰለ አስተምሯል (ማቴ. ፳፮ ፲፬—፴) ። ለመምህራን ፤ ለካህናት በልዩ ልዩ ምሳሌ እየመሰለ አስተምሯል ። መንግሥተ ሰማያትን በልዩ ልዩ ምሳሌዎች እየመሰለ አስተምሯል ። እንዲያውም ያለምሳሌ አልተናናገረም አላስተማረም (ማቴ. ፲፫.፴፮) ። እንግዲህ ወደዚህ ዓለም የመጣበት ዓላማ ለማስተማር ስለሆነ ሁሉንም በሚገባው መልክ አስተምሯል ።

፫/ ስድስቱ ቃላት ወንጌል ፤ የብሉይ ሕግ ፲ፋን ቃላት በማጽናት ፤ ያውም ነገሩን አርቆ በማጠር በ፯ አንቀጽ አጠቃልሎ አዲሱን ሕግ አስተማረ ፤ ይኸውም ፤

ሀ/ የቀድሞው ሕግ አትግደል ይል ነበር አዲሱ ሕግ ግን ወንድምህን አትስደብ በማለት ፤

ለ/ የቀድሞው ሕግ አታመንዝር የሚል ነበር ፤ አዲሱ ግን ሴትን አይተህ አትመኝ በማለት ፤

ሐ/ የቀደመው ሕግ ሚስቱን የሚፈታ የፍችዋን መጽሐፍ ይስጣት የሚል ነበር፤ አዲሱ ሕግ ግን ሚስቱን ያለ ዝሙት ምክንያት የሚፈታ ሁሉ አመንዝራ ያደርጋታል፤ የተፈታችውንም የሚያገባ ሁሉ ያመነዝራል ይላል።

መ/ የቀደመው ሕግ በሐሰት አትማል ይል ነበር፤ አዲሱ ሕግ ግን ፈጽመህ አትማል ይላል፤

ሠ/ የቀደመው ሕግ ስለ ዓይን ፈንታ ዓይን፣ ስለ ጥርስ ፈንታ ጥርስ የሚል ነበር፤ አዲሱ ሕግ ግን ማንኛውንም ክፉውን ነገር በክፉ አትቃወም ይላል።

ረ/ የቀደመው ሕግ ወዳጅህን ውደድ ጠላትህን ጥላ ይል ነበር፤ አዲሱ ሕግ ግን ጠላትህን ውደድ የሚረግሙህንም ባርክ፤ ለሚጠሉህም መልካም አድርግ ይላል።

በጠቅላላውም የፍጹሙ የሰማያዊ አባት ልጆች እንመሆናችሁ እናንተም ሁሉን በመውደድ ፍጹማን ሁኑ ይላል።

፬/ የምጽዋትን፣ የጾምን፣ የጸሎትን ስልት በመግለጥ፣ ይኸን ዓለም በመረዳዳት የምናሳልፈው መሆኑን ለመግለጥ ደህው በጉልበት፣ ባለጸጋው በሀብት መረዳዳት ምጽዋት መስጠት ለያንዳንዱ ሰው ግዴታ ተግባሩ ሰብአዊ ክርስቲያናዊም ግዴታ መሆኑን ገልጦ አስተምሯል። ምጽዋትም በእንዴት ያለመልክ መስጠት እንዳለበት ስልቱን ሁሉ አስተምሯል።

ጸሎትም «አባታችን ሆይ በሰማያት የምትኖር»
የሚለውን ፍጹም ጸሎት አስተምሯል ። ማንኛውም
ሰው ሁሉ የእግዚአብሔር ልጅ ስለሆነ አባቱን ማመ
ስገን ፣ ችግሩን ገልጦ መለመን እንዳለበት የጸሎትን
ሰልት ገልጦ አስተምሯል፤ ግዴታውንም ገልጧል።
ጾም አስፈላጊ መሆኑንና በየጊዜው መጾም እንዳለብን
ሲገልጥ በጾምኸ ጊዜ እንዲህ ሁን እንዲህም በል
እያለ ዘዴውንም ፣ ተገቢነቱንም ግዴታ መሆኑንም
አስተምሯል ።

ጌታ ኢየሱስ የተራራውን ትምህርት ፈጽሞ
ሲወርድ በተለያዩ አገሮች እየዞረ ልዩ ልዩ ተአምራትን
አድርጓል ።

፮/ የክርስቶስ ተአምራት ፤ ክርስቶስ የተራቡ
ትን ጎብስት አበርክቶ ለብዙ ሕዝብ አብልቷል ፤
ድውይፈውሷል፤ ማለት የ፴፰ ዓመት መፃጉዕን ፈውሷል
(ዮሐ.፮፡፭—፲) ፤ ለምጽ አንጽቷል፤ ዕውር አብርቷል፤
ማለት ከእናቱ ማኅፀን ጀምሮ ዕውር የነበረውን ፈው
ሷል፤ (ዮሐ.፲፩፡፩—፴፬) በጠቅላላም ብዙ ገቢረ ተአ
ምራት ወመንክራትን ፈጽሟል (ዮሐ.፮፡፩) ።

ድውይ በመፈወሱ፤ ተአምራትን ሁሉ በማድረጉ
ሰንበትን ሻረ ተብሎ ተከሷል ፤ ሰይጣንን በሰይጣን
አለቃ ያሰወጣል ተብሎም ተወቅሷል ።

ነቢዩ ኢሳይያስ «በእውነት እርሱ ደዌያችንን
ወሰደ ሕመማችንንም ተሸከመ»፤ ብሎ የተናገረው ይፈ
ጽም ዘንድ ከሰዎች ሁሉ ደዌ ሥጋንም ደዌ ነፍስንም

አጠፋ (ኢ.ሳ. ፶፫. ፩) ። ለሐዋርያት ቅሉ የሰጣቸው ሥልጣን በርኩሳን አጋንንት ላይ እንዲሠለጥኑ ነው፤ ይኸውም እነርሱ አጋንንትን እንዲያስወጡ፣ ድውያንን እንዲፈውሱ፣ ሕማምንም እንዲያርቁ ነው (ማቴ. ፲. ፩) ።

፮/ በማኅበራዊ ኑሮ ፤ መድኃኒታችን ኢየሱስ
ሰው የሆነው ሰውን መስሎ ሰው በሄደበት ሂደት ለማስተማር ነው። በሰዎች ማኅበራዊ ኑሮም እየገባ የደስታቸውም የገዘናቸውም ተካፋይ ሁኖአል ። ለመጀመሪያ ጊዜ በገሊላ ቃና ታምራቱን ያደረገ በሠርግ ቤት በመገኘቱ የሰዎችም ደስታ ተካፋይ ከመሆኑ የተነሣ ነው (ዮሐ. ፪. ፩—፲፪) ።

ከማቴዎስ ቤት ጀምሮ በነአልአዛር ፣ በእነስም ያን ዘለምጽ ቤት ግብዣ እየተጋበዘ ገብቷል፤ በእነዚህም ቤቶች ቀዋሚ የሆኑ ትምህርቶችን ሰጥቷል ። (ማቴ. ፱. ፲፩ ፣ ም ፮. ፲፩ ፣ ሉቃ. ፲. ፴፰—፵፪) ።

በቤተ መቅደስ ተገኝቶ የጸሎቱ ፣ የሥነ ሥርዓቱ ተካፋይ ለመሆን ከ፲፪ ዓመት ዕድሜው ጀምሮ ፈጽሟል (ሉቃ. ፪. ፵፪—፶) ። እኔ አምላክ ነኝና እኔ ያለ ሁበት ነው ቤተ መቅደስ አላለም። ይኸም ሰው ሁሉ እምነቱን፣ ሥርዓቱን አክብሮ በማኅበር፣ ጸሎት በተወሰነው ቦታ መገኘት ግዴታ መሆኑን ያስረዳል።

በጊዜውም በአልዓዛር ሞት ጊዜ ነው ፤ በዚያም ከመገኘቱ የተነሣ አልዓዛርን ከሞት አስነሥቶታል (ዮሐ. ፲፩. ፲፩—፴፬) ።

በዚህም መልክ እንደማንኛውም ሰው ሁኖ ከኃጢአት በቀር የሰውን ቸግር እየተካፈለ እግረ መንገዱን ግን እያስተማረኖረ፤ ተልእኮውንም ፈጸመ።

ይኸም ሁሉ ሲሆን እህል ለመብላት ውህን ለመጠጣት ከቶ ጊዜ አልነበረውም ፤ የአባቱን ፈቃድ ለመፈጸምና የመጣበትን ተልእኮ ለመፈጸም እየተራብ እየተጠማ ያስተምር ነበር (ዮሐ.፩.፴፩—፴፬) ።

ሲያስተምር ውሎ የሚያድርበት ቤት፣ የሚያርፍበት ክፍል ከቶ አልነበረውም ፤ ቀን በምኩራብ በአዳራሹ ሁሉ ሲያስተምር ይውላል ፤ ሌሊት ግን ወደ ደብረዘይት እየወጣ ያድር ነበር (ሉቃ.፳፩.፴፯)። ምግብ የሚያዘጋጅለት አበዛ፣ ደክመህ ዕረፍ የሚለው ዘመድ አልነበረውም ፤ ሲያስተምር ውሎ ልጆቹ የሚበላ አለን? እያለ ይጠይቅ ነበር (ማቴ. ፲፮፡፴፪—፴፰)።

ቀማጭ ሀብት፣ የክት ልብስ ከቶ አልነበረውም፤ እንዲሁም ፍጹሙን ሕይወት ስለሚኖር ይኸ ሁሉ ዝግጅት አላስፈለገውም ። እንግዲህ ይኸ ሁሉ ማንኛውም ክርስቲያን ለሚያልፈው ለዚህ ከንቱ ዓለም ሳይሆን ለወዲያኛው ተስፋ እንዲያደርግ፣ ስለርሱም እንዲሠራ ያጠይቃል ።

፯/ የክርስቶስ ጠባይ ፤ ክርስቶስ በዚህ ዓለም ማኅበራዊ ኑሮ ሲኖር ከሰው ጋር አልተጣላም፤ ይኸን ጥፋት አጠፋ አልተባለም ፤ ይኸን ጠብ አነሣ አይባልም ነበር ። የሰላም ባለቤት ፣ የሰላም መሪና አስተማሪ እንደመሆኑ ሰላምን ይሰብክ ፣ ሰላምንም ያስተምር፤ በሰላምም ይኖር ነበር። ክርስቶስ ሲሰድቡት አል

ተሳደበም፣ አልተቀየመም፣ አፋን ለክፉ ነገር አልከፈተም፤ በአፋም ሐሰት አልተገኘበትም። ምንም እንዲህ ያለ የሰላም መምህር ሁኖ የሰላምም ምሳሌ ሆኖ ቢኖርፈሪሳውያንና ጸሐፍት ለጥቅማቸው ሲሉ በጠላት ነት ተነሡበት፤ ሕዝቡንም በእርሱ ላይ በዐመፅ አነሣሡበት። መጨረሻውንም ይኸን በደለ ተብሎ ሳይነገርበት፣ ዐመፅ ሳይገኝበት በመስቀል ተሰቅሎ እንዲሞት ተፈረደበት።

ምዕራፍ ፭ የክርስቶስ ንጉሥነት በመስቀል፤

ጌታችን ኢየሱስ ከደቀ መዛሙርቱ ጋር የፍሥሕን በዓል በማክበር ራት ሲበላ፤ ጎብስቱን አንሥቶ ባረከ ፈተተና ለደቀ መዛሙርቱም እንኩ፤ ብሎ፤ ይኸ ሥጋዬ ነው ነገ በመልዕልተ መስቀል የሚቆረሰው ብሎ ሰጣቸው፤ ጽዋውንም አንሥቶ እንዲሁ ባረከ፤ እንኩ ሁላችሁ ጠጡ፤ ይኸ ነው የሐዲስ ኪዳን ደሚ ለዓለም ኃጢአት ማስተሥርያ ሁኖ ነገ የሚፈሰው ሲል ሰጣቸው (ማቴ. ፳፮. ፳፯)።

በዚህ ጊዜ ሥርዓተ ቊርባንን አሳያቸው፤ ምሥጢረ ቊርባንን መሠረተላቸው። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በክርስቶስ የሚያምን ሁሉ ከእርሱ ጋር ግንኙነት ሳያቋርጥ ይኖር ዘንድ ሥጋውን መብላት፣ ደሙን መጠጣት አስፈላጊ መሆኑን አስረዳ፤ ከዚህ በኋላ ደቀ መዛሙርቱን ይዞ ለጸሎት ወደ ጌቴሴማኒ ሄደ።

፩/ የጌታ መያዝ፤ ጌታ በጌቴሴማኒ ሁኖ ሲጸልይ ከደቀመዛሙርቱ አንዱ የነበር ይሁዳ ወደካህናቱ አለቃ ሂዶ ነገር ሠራ፤ ያስይዘውም ዘንድ ፴ ብር

ቀብሎ የጭፍሮች መሪ ሁኖ ድንገት ደረሰ ። ጭፍ
ቶ ክርስቶስን ለይተው አያውቁትም ፤ ጊዜውም
ጌለማ ነበርና እኔ ሂጄ የምስመው እርሱ ክርስቶስ
ውና ተረባርባችሁ ያዙት ብሎ ምልክት ሰጥቷቸው
በርና ፤ ይሁዳ ሔዶ «በሐከ ረቢ» ሲል እጅ ነጣው ፤
ዚህን ጊዜ ጭፍሮች ተረባርበው ያዙት ።

ክርስቶስ ግን ይሁዳ! በመሳም ልታሰይዘኝ መጣ
ነን? ሲል የሰላም ቃል ተናግሮ እጁን ሰጠ እንጂ አል
ገዝም ብሎ አልታገለም ። ወዲያውም ጭፍሮች እያ
ገፉ እያጋፉም ወደ ሊቀ ካህናቱ ወደቀያፋ ወሰዱት።

ደቀመዛሙርቱ ግን ለራሳቸው ፈርተው ተበተኑ ፤
ኤፕሮስና ዮሐንስ ብቻ የሚሆነውን ሁኔታ ሁሉ ለማ
የት በኋላ በኋላ እየተከተሉ እስከ ሊቀ ካህናቱ ግቢ
አብረው ሄዱ ። ዮሐንስ ግን እስከ መጨረሻውም
ቢሆን አልተለየውም፤ ስለዚህ በመስቀሉም ጊዜ በአ
ንጸሩ ሁኖ ሲያለቅስ ውሏል ።

ሊቀ ካህናቱም አጣድፎ የበኩሉን ምርምራ
ፈጸመና በክርስቶስ ላይ ለሞት የሚያበቃ ውሳኔ በበ
ኩሉ አስወሰነና ወደ ጲላሞስ ወሰደው ። ጲላሞስ ግን
ነገሩን መላልሶ በማጥናት ምንም በደል ያልተገኘበት
መሆኑን ተረድቶ ሊለቀው ፈልጎ ነበር ፤ ነገር ግን
የካህናቱ አለቃ ፣ ጸሐፍቱም የሕዝቡ ሽማግሌዎችም
በአንድ ድምፅ ሁነው «ስቀለው፣ አስወግደው» እያሉ
ጮኹ፤ በመቀጠልም ይኸን ሰው ከአዳንከው ግን የቄ
ሣር ታማኙ አይደለህም ፤ ራሱን ከፍ ከፍ የሚያደርግ
ነውና ፤ ይኸ ሰው የቄሣር ጠላት ነው ፤ ልቄሣርም
ሰዎች ግብር እንዳይከፍሉ ከልክሏል ሲሉ ከቄሣር

ጋር እንደሚያጣሉት አስፈራሩት ። በሌላ በኩል ደግሞ እንደ ሕጋችን ሞት ይገባዋል ብለው የነርሱን ሕግ ለመቀላቀል እንደ ሕጋችሁ ወስዳችሁ ስቀሉት ብሎ ክርስቶስን አሳልፎ ሰጣቸው ። ዲላሞስ ግን ከነ ገሩ ንጹሕ እንደሆነ ለማጠየቅ ደሙ በነርሱ ላይ ይሁን ሲል እጁን በአደባባይ ታጠበ ። ይኸም የክርስቶስ እውነተኛነት በእጁም በቃሉም ያልበደለ በሰላም የኖረ ሰው መሆኑን ያመለክታል ።

፪/ ኢየሱስ በመስቀል ላይ ፤ ኢየሱስ እንደ ክፉ አድራጊ በመስቀል ተሰቀለ ፤ በመስቀል ተሰቅሎ የሚሞት ሁሉ ርጉም ይባል ነበርና ርግማንን ውርደትን ከሰው ለማራቅ ሲል በዕንጨት ተሰቀለ ። ወንጀሉንም ከፍተኛ ለማድረግ በነፍስ ግዳይና በልዩ ልዩ ወንጀል ከተፈረደባቸው ሁለት ወንበዴዎች ጋር ተሰቀለ ።

ክርስቶስ በሰው ዘንድ እንደ ክፉ አድራጊ ቢቆጠርም ሌላው ግዑዝ ፍጥረት ሁሉ ለአምላክ ለመመስከር ወደኋላ አላለም፤ ስለዚህም ፀሐይ ጨለመ ፤ ጨረቃ ደም ሆነ፤ ከዋክብት ረገፉ፤ አዕባን ተፈተቱ፤ መቃብራት ተከፈቱ ፤ ሙታን ተነሡ ፤ የቤተ መቅደስ መጋረጃም ከላይ እስከታች ተቀደደ (ማቴ. ፳፯. ፶፩) ።

ካህናቱም ፍላጎታቸው የክርስቶስን ሕይወት ለማጥፋት ነበር፤ ይኸው ፈቃዳቸው ተፈጸመ ፤ የክርስቶስ ፈቃድ ደግሞ ስለ ሰው ሕይወት ተላልፎ መሞት ነበር፤ እርሱም ተፈጸመ ። እንዲሁም በሰው በኩል የሚቻለው የክፋት ሥራ ሁሉ እስከ ሞት ድረስ ነበር፤ እርሱም

ሁሉ ተፈጸመ ። ክርስቶስ በመስቀል ላይ ሳለ «ሁሉ ተፈጸመ»ሲል የመጨረሻውን ቃል ተናግሮ ቅድስት ነሱፍን ከቅዱስ ሥጋው በሥልጣኑ ለየ ።

የአንድ ሰው ሞት ለወገኑ ኅዘን ቢሆንም ለሌላው ደስታ ነው ፤ የክርስቶስ ሞት በእናቱ በእመቤታችንና በደቀ መዛሙርቱ በኩል መራራኅዘን ሲሆን በጸሐፍቱና በሊቀ ካህናቱ በኩል ደግሞ ታላቅ ደስታ ሆነ

፫/ የኢየሱስ መቃብር ፤ ንጉሥ የሰቀለው ፤ አንበሳ የሰበረው ፤ ይፈራልና በመስቀል ተሰቅሎ የሞተውን ኢየሱስን ለመቅበር የትሩፋት አበጋዞች የሴፍና ኒቆዲሞስ የተባሉ ሺማግሌዎች ጥያቄ አቀረቡ። ጲላጦስም እንደሞተ በሰማ ጊዜ ተደነቀ፤ በመስቀል ሳለ የተደረገውን ተአምራት ሰምቶ ስለነበር በእውነት ይኸ ሰው ታላቅ ነው ብሎ በመሰቀሉ ተጸጽቶ ነበርና የሴፍና ኒቆዲሞስም በጠየቁት መሠረት እንዲቀብሩ ተፈቀደላቸውና በአዲስ በፍታ ገንዘው ማንም ወደ አልተቀበረበት ቦታ ወስደው የሴፍ ለራሱ በአዘጋጀው መቃብር ውስጥ ቀበሩት ።

በዚህም ጊዜ መለኮት በአካለ ነፍስ ወደ ሲኦል ሂዶ ለነፍሳት ነፃነትን ሰበከ (፩ኛ ጴጥ.፫. ፲፰) ።

ከቅዱስ ሥጋው ጋርም ወደ መቃብር ወረደ፤ እንዲሁም ከአብና ከመንፈስ ቅዱስም ጋር በዕሪና አልተለየምና ዓለምን ይገዛ ያስተዳድር ነበር ።

መቃብር ጠባቂዎችም ተመደቡ ፤ ለመቃብሩም ቅጽል ተደረገለት፤ በማኅተምም ታተመ፤ ግን ክርስቶስ

መቃብሩንከፈቱልኝ፤ መግነዙን ፍቱልኝሳይልበ፫ኛው
ቀን በሥልጣኑ ከሙታን ተለይቶ ተነሣ ።

ምዕራፍ ፮ የክርስቶስ ትንሣኤ ።

ክርስቶስ በተቀበረ በ፫ኛው ዕለት በመንፈቀ
ሌሊት ሲነሣ የመቃብር ጠባቂዎች ደነገጡ፤ እንደ
በድንም ሆኑ፤ ክርስቶስን ከልደቱ እስከ መስቀለ ሞቱ
ድረስ በደካማነት መልክ እንደሰውነቱ ብቻ ይመለ
ኩቱት፤ ነበር፤ ነገር ግን ትንሣኤው ፍጹም አምላክ
ነቱን አቸናፊነቱን አሳመነ ። ሞት በእርሱ ላይ ሥል
ጣን የለውምና ይዞም ሊያስቀረው አልቻለምና ።

በክርስቶስ ሞት ያዘኑት ሐዋርያት፣ቅዱሳን አን
ስትም ጸጥታ ሳያገኙ ሰንብተው ነበር፤በዚህ ቀን ግን
በየበኩላቸው ወደ መቃብሩ እየሄዱ ከመቃብር አካ
ሉን ስላጡ በበለጠ አዘኑ ። ሴቶች ደግሞ ከመመላለ
ሳቸው የተነሣ መልአኩ እንዴት ሕያዉን ከሙታን
ጋር ትፈልጉታላችሁ!እርሱ ተነሥቷል፤ከዚህም የለም
የሚል የሚያስደስትም የሚያሳዝንም ቃል ሰምተው
ተመለሱ፤ እያዘኑም ሲሄዱ፣ ክርስቶስን በመንገድ
አገኙት፤ እጅም ነሡት። እርሱ ግን ሂዱና ለደቀመዛ
ሙርቶቼ እንደተነሣሁ ንገሯቸው አላቸው ። እነር
ሱም ሊነግሩ ሲሄዱ፣ሐዋርያት ከመንገድ ከክርስቶስ
ጋር ተገናኙ፤በክርስቶስ መነሣት በደቀ መዛሙርቱ
በኩል ፍጹም ደስታ ሲሆን በሊቃነ ካህናቱና በጸሐ
ፍት በኩል ደግሞ ኅዘን ፍርሃት ሆነ ። ስለዚህም
ትንሣኤው ለሕዝብ እንዳይነገር እኛ ተኝተን ሳለ ደቀ
መዛሙርቱ መጥተው ወሰዱት ተብሎ እንዲነገር አስ
ደረጉ ።

ክርስቶስ ግን ለደቀ መዛሙርቱ «ሰላም ለሁላችሁ ይሁን፤ ሞት ጠፋላችሁ» ብሎ በኅዘን ተወግቶ የነበረውን ልባቸውን አጽናናላቸው ።

እንዲሁም ከነርሱ ጋር እየወጣና እየወረደ እንደቀድሞው እየበላና እየጠጣ ሟ ዕለት አብሯቸው ቆየ(የሐ. ሥራ ፩.፩—፬) ።

የክርስቶስ መነሣት ለአንዳንዶች መንፈስ መስሏቸው እንዳይጠራጠሩም ለመንፈስ አጥንት፤ ሥጋ፤ ጅማት እንደሌለው እኔ ግን እንደምታዩኝ አለኝ በማለት ፍጹም መለኮቱ ፍጹም ሰውነቱ በተዋሕዶ እንዳለ፤ እንደሞተ፤ እንደተነሣ፤ ምንም ለውጥ እንደሌለ በት አስረዳ ።

፩/ ዕርገቱ ፡ መድኃኒታችን ኢየሱስ ወደዚህ ዓለም የመጣበትን ተልእኮ ደከመኝ ልረፍ ሳይል በመውጣት በመውረድ ፈጸመ ፤ ማጠቃለያውንም ሞቱን አደረገ። በመልዕልተ መስቀልተሰቅሎ፤ ደሙን አፍስሶ፤ ሥጋውን ቆርሶ፤ ለሰው ልጅ ክሶ ከሙታን ተለይቶ ከተነሣ በኋላ፤ በዚህ የሚፈጽመው ሌላ ተልእኮ ስለሌለው የቆየው ሟ ቀን ብቻ ነው ፤ ከዚህ በኋላ ወደ ላከው ወደ አብ ዐረገ ። ደቀ መዛሙርቱ ተሰብስበው ባሉበት የማጽናኛ ቃል «አንተሙስ ንበሩ ሀገረ ኢየሩሳሌም እስከትለብሱ ኃይለ እምአርያም» ብሎ ነግሮ ዐረገ (ሉቃ. ፳፬.፵፰) ።

ደቀ መዛሙርቱም እጅ ነሥተው ወደ ኢየሩሳሌም ተመለሱ፤ መቶ ሐያ ቤተሰቦች የሚያህሉ ሳይለያዩ የተስፋውን ቃል ይጠብቁ ነበር ። ፩፻፳ ቤተሰብ

የሚባሉትም ፲፪ ሐዋርያት ፤ ፸፪ አርድእት ፤ ፴፮ ቅዱሳት አንስት ነበሩ ፤ ቅድስት ድንግል ማርያምም ከነዚህ ሁሉ አልተለየችም ነበር ።

**ክፍል ፪ የቤተ ክርስቲያን መሠረት ፡
ምዕራፍ ፩ ርድተ መንፈስ ቅዱስ ፡**

ጌታ ኢየሱስ ወደ ሰማይ ከዐረገ በኋላ ደቀ መዛሙርቱ በመላ ፡ ወይም መቶ ሃያ ቤተ ሰብ የሚባሉት ወደ ኢየሩሳሌም ተመልሰው በጽርሐ ጽዮን ተሰብስበው ይጸልዩና ጌታ ኢየሱስም የሰጣቸውን ተስፋ ይጠባበቁ ነበር ። እንዲሁም ከ፲፪ ደቀ መዛሙርት ውስጥ ይሁዳ በመውጣቱ ቊጥሩ ጎድሎ ነበርና በእርሱ እግር ለሐዋርያነት ምርጫ አድርገውማትያስ የተባለውን የስጦስን መርጠው ሹመው ሳለ ፡ ጌታ በዐረገ በ፲ኛው ቀን፤ በተነሣ ደግሞ በ፶ኛው (በጳንጠ ቆስጤ) ቀን ከንጋቱ በ፫ ሰዓት ገደማ በድንገት መንፈስ ቅዱስ ወረደ ፤ በደቀ መዛሙርቱም ሁሉ ላይ አደረባቸው ። ሐዋርያት ወዲያው መንፈስ ቅዱስን ተመልተው በልዩ ልዩ ቋንቋ ይናገሩ፤ የእግዚአብሔርንም ቸርነት ይመስክሩ ጀመር ። ሌሎች አይሁዳውያን ግን ወይን ጠጥተው፤ የሆነውንና ያልሆነውን እንደሚናገሩ አድርገው ገመቷቸው ። ሐዋርያት ይናገሩበት የነበረው ቋንቋ የተለያየ ነበር ፤ በቤተ ክርስቲያን ትውፊት ፸፪ ቋንቋ እንደነበር ይነገራል ። ቋንቋውንም ሆነ ቴዎሎጂውን ብዙውን የማያውቁት ሲሆኑ፤ በመንፈስ ቅዱስ እየተመሩ ተናገሩ ። መንፈስ ቅዱስን

ከመመላታቸው የተነሣ፡ፈሪዎች የነበሩ ደፈሩ፤ምንም
የማያውቁ የነበሩ ምሥጢርን ዑሉ የሚተረጉሙሆኑ።

የመንፈስ ቅዱስ የመሆኑ ምልክት ፩ኛ የሚናገሩ
በትን አዲስ ቋንቋ ሌላው ይሰማው ነበር፤ ከሕዝቡም
ውስጥ ከልዩ ልዩ አገር እንደመሰብሰቡ የየሀገሩን ቋንቋ
ሲናገሩ በመስማቱ ይደነቅ ነበር (የሐ.ሥራ ፪.፰.፲፩)።

በዚያ ይገኝ የነበረው ሕዝብ ይሁዱ ይሁን እንጅ
ከተለያዩ አህጉር ከአፍሪካ ፡ ከአውሮፓ፡ከእስያ በዓለ
መጸልትን ለማክበር ተሰብስቦ የነበረ ነው ። ግማሹ
ሲያደንቅ፡ግማሹ ደግሞ ሲያሸሟጥጥ በመስማቱ እጥ
ሮስ ተነሥቶ፡ድምፁን ከፍ አድርጎ፡ እላንት የኢየሩሳ
ሌም አይሁድ ከውጭም የመጣችሁ ይኸ የምናገረው
በሁላችሁ ዘንድ ተቀባይነት እንደሚያገኝ እተማመ
ናለሁ፤ ስለዚህም አድምጡኝ ብሎ የሐዋርያትን በመ
ንፈስ ቅዱስ መመላት ስለዚህም በተለያዩ ልሳናት
እንደሚናገሩ እንጂ በወይን ሰክረው የሚናገሩ አለመ
ሆናቸውን አስረዳ ። እንዲሁም ይኸ የናዝሬቱ ኢየሱስ
ይመጣ ዘንድ የነበረው፡እሥራኤልም በተስፋ ይጠባ
በቀፁ የነበር፡ ስለናንተ ድኅነት ከአብ የተላከውን
እናንተ በአኃጢአተኞች እጅ አሳልፋችሁ ሰጣችሁ
ት፤ ሰቀላችሁትም ፤ ገደላችሁትም ፤ ነገር ግን እርሱ
ተነሣ ሞት ይዞ እያስቀረውምና ። እንዲሁም ወደ
ላከው አባቱ በዐረገ ጊዜ የተናገረውን ተስፋ በመፈጸ
ም መንፈስ ቅዱስን ላከ ፤ አሁን የምታዩትንና የም
ትሰሙትን ።

አሁንም እናንተ ንስሐ ግቡ፤ በክርስቶስም ስም ተጠ
መቁ፤ የመንፈስ ቅዱስንም ጸጋ ትወስዳላችሁ ብሎ
በተናገረው መሠረት ፫ ሺህ ሰው አምኖ ተጠመቀ ።

፩/ የቤተ ክርስቲያን መሠረት ፤ ቀደም ብሎ
፻፳ ቤተ ሰብ እየተባሉ የሚጠሩ ነበሩ ፤ አሁን በጴ
ጥሮስ ስብከት ፫ሺህ ሰዎች ሲያምኑ፤ እንዲሁም እንደ
ገና ፭ሺህ ሰዎች ሲያምኑ ፳ሺህ ፩፻፳ ቤተ ሰብ በመሆን
የመጀመሪያው የቤተ ክርስቲያን መሠረት ተጣለ ።

ይኸ በሐዋርያት ላይ የወረደው መንፈስ ቅዱስ
ለአዲስ አማኒዎች ሁሉ ሲሰጥ የሚኖር የማያቋርጥ
ሀብት ነው ፤ በጠቅላላ አነጋገርም መንፈስ ቅዱስ
ከቤተ ክርስቲያን ለዘለዓለሙ ሳይለይ ለሁሉም ሲሰጥ
ይኖራል። ቤተ ክርስቲያንን ከስሕተት የሚጠብቃት፤
ወደ እውነት ሁልጊዜ የሚመራት ይኸው መንፈስ
ቅዱስ ነው ።

እነዚህ ቤተ ክርስቲያን ተብለው የሚጠሩ ፰ቱ
ሺህ ሕዝብ ክርስቲያን ከሐዋርያት ጋር በጸሎትም
በሌላ ሥራም ይተጉ ነበር ። በየዕለቱ ወደ ቤተ መቅ
ደስ እየሄዱ ይጸልዩ ነበር፤ በአንድ ላይም ይበሉ፤ ይጠ
ጡ ነበር፤ ግብረታቸውም በአንድ ላይ ስለነበር ይኸ
የእኔ ነው፤ ያግን ያንተ ነው አይባባሉም ነበር ። በየዕ
ለቱ የሚያምኑት ሁሉ ከነርሱ ጋር ይጨመሩ ነበር ፤
እግዚአብሔር ጸጋውን ስለሰጣቸው በጸሎት በምስ
ጋና ይተጉ ነበር ። በሕዝቡም ፊት መወደድ መፈራ
ትም ነበራቸው ። በመካከላቸውም ቂም ተንኮል ክቶ
አልነበረም፤ የደስታ መንፈስ ነበራቸው፤ የመተሳሰብ
የወንድማማችነትም መንፈስ ነበራቸው ።

የመጀመሪያይቱ ቤተ ክርስቲያን ይኸን የመሰለ
መሠረት ይኸንም የመሰለ አቋም ነበራት ፤ በመን

ፈስ ቅዱስ የተመሠረተች ስለሆነ መለያየት ከቶ አል ነበረም ።

ምዕራፍ ፪ የሐዋርያት ተአምራት ፤

ሐዋርያት ኃይልን ከመንፈስ ቅዱስ እንዳገኙ፣ ወዲያው ልዩ ልዩ ተአምራትን ማድረግ ጀመሩ ፤ ጌታ አስቀድሞ ሲያስተምራቸው «ያመኑትንም ይኸች ተአምራት ትከተላቸዋለች ፤ በስሜ ሰይጣናትን ያወጣሉ ፤ በአዲስ ቋንቋም ይናገራሉ ፤ እባብይይዛሉ፣ የሚገድል ነገር ቢበሉም ቢጠጡም አይነዳቸውም፤ እጃቸውንም በድውያን ላይ ይጭናሉ፤ እነርሱም ይፈወሳሉ» (ማር. ፲፮. ፲፰) ሲል ተናግሮት የነበረው ሁሉ ተፈጸመላቸው ። ስለዚህ በዮኬዱበት ፣ ጥላቸው የአረፈበት፣ ልብሳቸው የነካው፣ በቃላቸው የተናገሩት በሽተኛ ሁሉ ይድን ጀመር ።

፩/ የመጀመሪያው ተአምር ፤ ጴጥሮስና ዮሐንስ አንድ ቀን ለጸሎት ወደቤተ መቅደስ ሲገቡ፣ በቤተ መቅደሱ መግቢያ በር ተቀምጦ የሚለምን ሽባ የሆነ አንድ ድውይ አገኙ ፤ እርሱም ገንዘብ ይሰጡኛል ብሎ ተስፋ አድርጎ ምጽዋት ምጽዋት አላቸው ።

እነርሱም ዝም ብለውት ሊያልፉ አልፈቀዱምና ወርቅና ብር የለኝም፤ ያለኝን ግን እርሱን እስጥሃለሁና በናዝሬቱ አያሱስ ክርስቶስ ስም ተነሥ ሲል ጴጥሮስ ተናገረውና ወዲያው ቀኝ እጁን ይዞ አስነሣው (ዮሐ. ሥራ ፫. ፩—፯)

ይኸን ትልቅ ተአምር ያየው ሕዝብ ሁሉ አድናቆቱን ለሐዋርያት በመስጠቱ ጴጥሮስ ደስ አላለውምና «እንዴት እኛ በሥልጣናችን ያደረግነው ይመስል ታደንቁናላችሁ? ይኸ ተአምር ሊሆን የቻለው እናንተ ጠልታችሁ ተመቅኝታችሁም በገደላችሁት በኢየሱስ ክርስቶስ ስም በማመን የሆነ ነው፤ እናንተም በእርሱ ስም ብታምኑ ትድናላችሁ ሲል ተናገረ ።

፪/ የጴጥሮስና የዮሐንስ መታሠር ፤ ጴጥሮስና ዮሐንስ ምንም ጥፋት ሳያጠፉ ድውይ በመፈወሳቸው ብቻ በካህናት በኩል አልተወደዱም ነበር፤ ተአምር አድራጊዎች እንዲያዙና እንዲታሠሩ ተደረገ ። በማግሥቱ የካህናት አለቃና የሕዝብ ሽማግሌዎች ተሰበሰቡና ጴጥሮስንና ዮሐንስን በመካከላቸው አቁመው ይኸ የምትሠሩት ሥራ በምን ኃይል በማንሰሰም ነው ሲሉ ጠየቋቸው ። ጴጥሮስም እናንተ የሕዝብ አለቆችና ሽማግሌዎች ይኸ የተደረገው ተአምር እናንተ ሰቅላችሁ በገደላችሁት በኢየሱስ ክርስቶስ ስም እንደሆነ የታወቀ ይሁን ። እኛ ምንም ከራሳችን አውጥተን የሠራነው ፣ ያደረግነውም ነገር የለም አላቸው፤ ደኅነት በማንም ዘንድ አልሆነም፤ ወደፊትም አይሆንም፤ የሕይወት ራስ እርሱ ብቻ ነውና ። ስለዚህ ያለፈው አለፈ ባለማወቅ አድርጋችሁታልና ንስሐ ግቡ ተመለሱም አላቸው ።

የካህናት አለቃና የሕዝቡ ሽማግሌዎች ነገሩ ከበዳቸውና የሚመልሱት አጡ ፤ ግን እርስ በራሳቸው ተመካከሩና በኢየሱስ ስም ሁለተኛ እንዳታሰቡ ተምሩ ብለው አሰናበቷቸው ። ጴጥሮስና ዮሐንስ ግን

እግዚአብሔርን ወይስ እናንተን ልንሰማ ይገባል ፤ እስኪ እናንተ ፍረዱ፤ አሏቸው፤ እኛ በአየነውና በሰማነው እንመሰክራለን አሏቸው ። ከዚህ በኋላ ምክር ሰጥተው ለቀቋቸው ።

፫/ የሐዋርያት መገረፍ ፤ ጴጥሮስና ዮሐንስ በጌታ ዘንድ የተደረገላቸውን ተአምራት በካህናቱ ለኩል ግን ያለውን ቅናትና የተሰጣቸውን ማስጠንቀቂያ ለወንድሞች ሁሉ በነገሯቸው ጊዜ እግዚአብሔርን ሁሉም አመሰግኑት ፤ ሁሉም በድፍረት ይናገሩ እግዚአብሔርንም ያመሰግኑ ተአምራትንም ይሠሩ ጀመር ። ይኸም የሐዋርያት ዝና በሁሉ ዘንድ በተሰማ ጊዜ ሁሉም በሽተኛውን እየያዘ ይመጣ በሐዋርያትም እግር ያስቀምጥ ፤ ሁሉም ወደ ትምህርታቸው ይሮጥ ጀመር (የሐ.ሥራ ፩.፲፪—፲፮) ።

ይኸም ሁናቴ በካህናቱ አለቃ ፤ በሕዝቡም ሽማግሌዎች በተሰማ ጊዜ አልተደሰቱም ነበርና ምን ማድረግ እንዳለባቸው ምክር ያዙ ፤ ስለዚህም በመላ ሐዋርያትን ይዘው ወደ እሥር ቤት አስገቧቸው ። የእግዚአብሔር መልአክ ደግሞ በሌሊት የእስር ቤቱን በርክፍቶ አወጣቸውና በሉ ሂዳችሁ በመቅደሱ አስተምሩ አላቸው ። ሐዋርያትም እንደታዘዙት ወደመቅደስ ሂደው በድፍረት ሲያስተምሩ ተገኙ ።

የካህናቱ አለቃ የጉባኤ ሰዎችን ሁሉ ጠራና እሥረኞች እንዲመጡ ውሳኔም እንዲሰጣቸው አዘዘ ፤ መልአክተኞቹም ከእሥር ቤት እንደደረሱ እሥረኞቹን አላገኟቸውም ፤ ስለዚህ ወደላኳቸው ተመልሰው

ጠባቂዎቹ በውጭ ቁመው ይጠብቃሉ፤ ደጃም ተቆልፎ አገኘን፤ እሥረኞቹ ግን በውስጡ የሉም ሲሉ ነገሯቸው ። ነገሩ ገርሟቸው ሲደነቁ አንድ ሰው መጥቶ እነዚያ ትናትና ያሠራችኋቸው ሰዎች በመቅደስ ቁመው ያስተምራሉ ብሎ ነገራቸው ። ከዚያ ሃደው እንዲያመጧቸው ጭፍሮቻቸውን ላኩ፤ ሐዋርያትም ተይዘው ከሸንጎ ሲደርሱ ወቀሳና ጥያቄ ቀረበላቸው እንዲህ ያለ፡ ከዚህ ቀደም በናዝሬቱ በኢየሱስ ስም እንዳታስተምሩ ቀርጥ ቃል አልነገርናችሁም ነበርን? እነሆ አሁን ከተማዋን ሁሉ በትምህርታችሁ መላችኋት የዚያን ሰው ደም ታመጡብን ዘንድ ትወዳላችሁን? አሏቸው ። ጴጥሮስና ሌሎችም ሐዋርያት በድፍረት መለሱላቸው እንዲህ ሲሉ፤ ከሰው ይልቅ ለእግዚአብሔር እንታዘዛለን ! የእግዚአብሔር ቃልንም እንሰማለን ። ይኸን በሰሙ ጊዜ ግን ጥርሳቸውን አፋጩ ፤ ሊገድሉአቸውም ወደዱ ።

በዚህን ጊዜ በጉባኤው ተደማጭነት፤ በሕዝቡም ዘንድ ክብር የነበረው ገማልያል የተባለ የሕግ ምሁር ሐዋርያትን ወደ ውጭ እንዲያደርጓቸው አዘዘና ለጉባኤው እንዲህ አለ ፤ እናንተ ሰዎች ተጠንቀቁ እነዚህ ሰዎች ትምህርታቸውም ሥራቸውም ከሰው እንደሆነ ያልፋል ይጠፋል ፤ ከእግዚአብሔር ዘንድ እንደሆነ ግን ክነፋስ ጋር እንደምንጣላ እንዳንሆን እንወቅ ፤ ስለዚህ በምንወስደው ውሳኔ እንጠንቀቅ ።

ከዚህ ቀደም በራሳቸው ኃይል ተነሥተው ራሳቸውንም ከፍ ከፍ ያደረጉ ተከታዮችም እስከ ማስከተል ድርሰው የነበሩ ብዙዎች ነበሩ ፤ ነገር ግን ከእ

ዚአብሔር ያልሆነ ነገር ነውና እነርሱም ሞቱ፤ ተከታዮቻቸውም ተበተኑ፤ ጠፉ ፤ ሲል የማያዳግም ምክርና ማስጠንቀቂያ ስለሰጠ ሐዋርያትን እንደገና ጠርተው ገርፈው፤ በኢየሱስ ስም እንዳያስተምሩ አዘውለቀቋቸው ። ሐዋርያት ግን ወደ አዳራሽ ገብተው፤ ግብር በልተው እንደወጡ እየተደሰቱ ወጥተው በበለጠ ማስተማር ጀመሩ ።

ምዕራፍ ፫ የመጀመሪያዎቹ ክርስቲያኖች ኑሮ ፤

ሐዋርያት በድፍረት በማስተማራቸው ፡ ጸጋ መንፈስ ቅዱስ ስለሞላባቸው በብዙዎች ዘንድ ሞገስን አገኙ፤ በየዕለቱም ብዙዎች አማኒዎች እየተጨመሩ ቤተክርስቲያን ማደግ፤ በቅጥርም መበርከት ጀመረች። ለመጀመሪያ ጊዜ ክርስቲያን የሆኑት ከአይሁድ ብቻ ስለነበር ለክርስትናው አገልግሎት የሚውል የተጻፈ መጽሐፍ ፡ የተሠራም ክርስቲያናዊ ቀኖና ስላልነበር፤ በጠቅላላው አማንያኑ ሁሉ ከአይሁድ ሥርዓት አልተላቀቁም ነበር ፤ ስለዚህ በየሳምንቱ ቅዳሜ በምኩራብ እየተገኙ ከአይሁድ ጋር ይጸልዩ ይማሩም ነበር ፤ ይሁን እንጂ ማታ ማታ ክርስቲያኖች በግልሰዎች ቤት እየተሰበሰቡ ይማሩ ፤ ይጸልዩ ፤ ማዕድም ይቆርሱ ነበር ፤ ለመሰብሰቢያም አመች የነበሩት ቤቶች የማርቆስ እናት የማርያም ቤት፤ ይኸም እንደ መጀመሪያ ቤተ ክርስቲያን የሚቈጠር ነው ፤ እንዲሁም በኋላ የኢየሩሳሌም ኤጲስ ቆጶስ የሆነ የያዕቆብ ቤትና ሌሎችም ነበሩ ። ከዕለት ወደ ዕለት ክርስቲያኑ እየበዛ ሲሄድ ግን የተባሉት ቤቶች ሊበቁ አልቻሉም ።

ክርስቲያኖች በተሰበሰቡ ጊዜ ሐዋርያት ያስተምሩት የነበር የክርስቶስን ትምህርት ፡ ተአምራት ፡ ከሙታንም ተለይቶ መነሣት ሲሆን ከብሉይ ኪዳን ደግሞ አስቀድሞ ስለርሱ የተጻፉትን ክፍሎች ያነቡ ይተረጉሙም ነበር ።

ክርስቲያኖች ወዲያውኑ ከአይሁድ የሚለዩበት ሁለት ዓይነት ሥርዓት ሠሩ ፤ ፩ኛው አጋፔ (ፍቅር) የሚባል ሥርዓት ነው ፤ ይኸም ሁሉም ተሰብስቦ የፍቅር አንድነት ማዕድ እንዲሳተፍ፣ ወንድማማችነትን፣ አንድነትን ለመግለጥና ለማጠናከር የተደረገ ተግባር ነው ። በዚህ ማዕድ ግን ማንም እንዳይለይ ቢለይ ግን ልዩነቱን ማሳየቱ መሆኑን ያመለክት ነበር ። ፪ኛ ቊርባን፤ ይኸውም በመጨረሻው ዕለት ጌታ ያሳያቸውን ምሥጢረ ቊርባንን እየተሰበሰቡ መፈጸም ፣ ሁሉም በአንድነት መቀራብ ነበር ። ክርስቶስ እንዳደረገው ኅብስቱን አዘጋጅተው ከብሉይ ኪዳን አንድ ክፍል አንብበው መዝሙር ዘምረው ባርከው ፈትተው ለሁሉ ያድሉት ዕዋውንም እንዲሁ አድርገው ይሰጡ ነበር ።

ይህን በሚፈጽሙበት ጊዜ አምኗ ቅድሳት (የፍቅር መሳሳም) እንደ ልዩ መታወቂያ ሁኖ ይፈጸም ነበር ። ሁሉም በንጽሕና ሁነው፣ ለኃጢአት ማስተሥርያ እንደሚሆን አምነው ይፈጽሙት ነበር ። ይኸ የቊርባን ሥርዓት ግን እየቆየ በየዕለቱ መሆኑ ቀርቶ በየሳምንቱ እሁድ መሆን ጀመረ ።

ወደዚህ ሥርዓተ ማኅበር ለመግባት አስፈላጊ ነጥቦች ሁነው የተገኙት፡በጌታ በኢየሱስ ስም ማመንና መጠመቅ፡እጅም ጭኖ መጸለይና መንፈስቅዱስን መቀበል፡ በቀረባን ጊዜ መገኘት ነበር። ጌታ ከዐረገ በኋላ ሐዋርያት ክርስቶስን መምህር፡ መምህራችን በሚለው ስም አይጠቀሙም ነበር ጌታ፡ ጌታችን በማለት እንጂ ።

እንደዚህ ብለው አምነው ወደ ክርስትናው የገቡት ሁሉ ደስታ በፈታቸው ተሥሎ፡ ጸጋ መንፈስ ቅዱስ አድርገው፡ ንጽሕናን ገንዘብ አድርገው፡ የወንድማማችነት ፍቅርንና ትሕትናን ይዘው ይገኙ ነበር። እያንዳንዱ ክርስቲያን የተለየ የመንፈስ ቅዱስ ስጦታ ነበረው፤ አንዱ የማስተማር፡ሌላው ድውይን የመፈወስ፡ሌላው ደግሞ ትንቢት የመናገር(የሐ፡ሥ ራ ፲፩፡፳፰) ሁሉም በደስታ በየተሰጣቸው ዕድል ይፈጽሙት፤ ቤተ ክርስቲያንንም ያገለግሉበት ነበር። እርስ በራሳቸውም ይጠራሩበት የነበረው ቃል ወንድሞች ቅዱሳን፡ አማንያን፡ የጌታ ደቀመዛሙርት በሚባሉት ቃላት ወዘተርፈ ነበር (የሐ. ሥ ራ፡፩፡፲፭፤ ፮፡፩. ፪.፯ ፤ ሮሜ.፩. ፯፤ ኤፌ. ፩.፩)። ክርስቲያን የሚለው ቃል ግን ቆይቶ የወጣ ነው፤ ይኸም አረማውያን ክርስቲያኖችን ሰደብን መስሏቸው ያወጡት ስም ነው (የሐ፡ሥ ራ፡፲፩.፳፮) ።

ምዕራፍ ፬ የሰባቱ ዲያቆናት ምርጫ ፤

ክርስቲያኑ ሕዝብ እየበዛ በመገኘቱ ጐጣውም ከአይሁድ ብቻ ሳይሆን ብዙ ከአረማውያንም የገቡ

ስለሆነ ሁሉንም በአንድ መንገድ ለማስተዳደር ችግር
በመሆኑ በመካከላቸው ውዝግብ ተፈጠረ ። ሐዋርያት
ግን ነገሩ ከዕለት ወደ ዕለት እያደገ መሄዱን ተረድ
ተው፤ ሁሉንም ሰብስበው፤ የኛ ዋናው ሥራችን «ሐሩ
ወመሀሩ» ያለውን አምላካዊ ቃል መፈጸም ነው ፤
እንግዲህ ይህን ትተን አበዛ ሁኔታ ምግብ በማስተን
ተን ጊዜያችንን አናጠፋም፤ ስለዚህ ሁሉን ሊያገለግሉ
ይችላሉ የምትሏቸውን ፍጹም እምነት ከመንፈሳ
ዊነት ጋር ያላቸውን የአስተዳደርም ችሎታ ያላቸውን
፤ ዲያቆናት ምረጡልን አሏቸው ። የሐዋርያትም
ሐሳብ በሁሉ ዘንድ ተቀባይነትን አገኘና ሁሉም ደስ
ብሎት ወዲያውኑ ፤ ሰዎች መረጡ ።

ለመጀመሪያም እስጢፋኖስን መረጡ፤ እርሱም
ሊቀ ዲያቆናት የሚሆን ነው፤ አዋቂ በሃይማኖቱ ፍጹም
የሆነ፤ መንፈስ ቅዱስ የመላበት ሰው ነበር ።
ቀጥለውም ፊልጶስን፤ ጵሮኮሮስንም፤ ኒቃሮናንም፤
ጢሞናንም፤ ጳርሜናንም ወደ ይሁዲነት ገብቶ የነበ
ረውን የአንጾኪያውን ሰው ኒኮላወስን መርጠው
ስድስቱንም ለሐዋርያት አቀረቡ ።

ሐዋርያትም ለዲቂና አገልግሎት እንደምርጫ
ቸው ለማገልገል እንዲችሉ እግዚአብሔር ምርጫ
ውን እንዲቀበልላቸው እጃቸውን ጭነው ጸለዩባ
ቸው ። በዚህን ጊዜ እስጢፋኖስና ሌሎች ዲያቆናት
በሠሪዓ ቤት፤ ሌሎች ሐዋርያት ደግሞ በስብከት፤
በጸሎትም ከመሥራታቸው የተነሣ አዲሱ ሥርዓተ
ማኅበር ከፍ ከፍ አለ ፤ ምእመናን በቅዱሳን በዙ፤ ሌተ
ክርስቲያን ራሷን ችላ መታወቅ ጀመረች ።

ቤተ ክርስቲያን ራሷን ችላ በመታየቷ ፡ ምእመናንም በመብዛታቸው በሐዋርያት ዘንድ ሲያስደሰት፤ አይሁድን ግን በጣም አሳዘናቸው ፤ ስለዚህ ሌላ እርምጃ ለመውሰድ አሳስቧቸው ነበር። ስለዚህ በእስጢፋኖስ ላይ በጠላትነት ተነሡበት ።

እስጢፋኖስም በሃይማኖት የጸና፣ መንፈስ ቅዱስን የተመላ፣ ተአምራትንም ለማድረግ የበቃ፣ የታወቀሰው ስለነበር፤ አይሁድ ቀኑበትና የእርሱን ሕይወት ያጠፋን እንደሆነ አማንያኑ ሁሉ ይበተናሉ በማለት በእርሱ ላይ ክስና የሐሰት ምስክር አስነሡበት ፤ ሕዝቡንም አነሣሱበት፤ ስለዚህ አጣድፈው ለሞት አበቁት ።

እስጢፋኖስ ግን በሐሰት የተመሰከረውን በማፍረስ ሰፊትም ሀርትንና የምስክርነት ቃሉን በድፍረት ሲሰጥ አይሁድ በድንጋይ ደብድበው ገደሉት ። እርሱ ግን በሚደበደብበት ጊዜ በጉልበቱ ተንበርክኮ በታላቅ ድምፅ አቤቱ ይኸን ኃጢአት አድርገህ አትቀጠርባቸው ብሎ ዘለፍ አለ ፤ ሞተም ። ያመኑ ደጋግ ሰዎች የእስጢፋኖስን አካል አንሥተው፤ ታላቅ ገዘን አድርገው ቀበሩት ፤ ብዙዎች አማንያን ግን ፈሩና ከኢየሩሳሌም እየወጡ በየሀገሩ ተበተኑ፤ ከሐዋርያት በቀር ፤ በቤተ ክርስቲያንም የመጀመሪያ ስደት የሚባለው ይኸ ነበር ።

ውስጡ ግን ጥበበ እግዚአብሔር ነው ፤ ምክንያቱም ሁሉም በየሄደበት በመንፈሳዊ ቅናት ይሰብክ ያስተምር ነበርና ፤ በአንዲት ቤት ፤ በአንድ ቦታ

ተወስኖ የነበረው ሁሉ በተለያዩ አገር፡ በተለያዩም ቦታ፡ ሲሰብክ፡ ክርስትናውም በዚያው ልክ ሊሰፋፋ ቻለ ።

ምዕራፍ ፭ የዲያቆኑ ፊልጶስ ወንጌላዊ ሥራ ፤

በኢየሩሳሌም ክመጡት ወደ ልዩ ልዩ አገርም ከተሰደዱት አንዱ ከእስጢፋኖስ ጋር በዲቁና የተመረጠው ፊልጶስ ነበር። እርሱም ወደ ሰማርያ ወርዶ እየተዘዋወረ ሲያስተምር ብዙ ኃይል ተደረገለት ፤ ለትምህርቱም ብዙ ተቀባይነትን አገኘ ። አጋንንትም ይታዘዙለት ከሰዎችም ይወጡለት ነበር ፤ ድውያንንም ይፈውስ አንካሶችንም ያድን ነበር ። ሕዝቡም በደስታ ትምህርቱን ሲቀበልለት አንድ መሠርይ ስሙን ሲሞን የሚሉት በዚያች አገር የሚኖር፡ በሥራዩ የታወቀ፡ ልዩ ልዩ የምትሐት ምልክትን እያደረገ ሕዝቡን አስደንቆት ይኖር ነበር ። የሰማርያ ሰዎችም ወንዱም ሴቱም በክርስቶስ አምኖ ሲጠመቅ እርሱም አመነ፡ ተጠመቀም፡ ከዚያ በኋላ ከፊልጶስ አይለይም ነበር ።

በኢየሩሳሌም የነበሩ ሐዋርያት በሰማርያ ትልቅ የሰብከት በር መከፈቱን ሳምራውያንም የእግዚአብሔርን ቃል አክብረው መቀበላቸውን ሰምተው ጴጥሮስንና ዮሐንስን ወደ ፊልጶስ ላኳቸው፤ እነርሱም ከዚያ ደርሰው ሲጸልዩ መንፈስ ቅዱስ በሕዝቡ ላይ ወረደላቸው፤ ሲሞንም ይኸን በአየ ጊዜ የመንፈስ ቅዱስን ስጦታ በገንዘብ ሊገዛ ፈለገና ሐዋርያትን ጠየቃቸው ። ጴጥሮስግን ገንዘብ ህክአንተ ጋር ለጥፋት ይሁንህ የመን

ፈልቅ ቅዱስ ጸጋ በገንዘብ አይሸጥምና አለው ። እነርሱም ይኸን የመሰለውን ተግባር ፈጽመው ወደ መጡበት ወደ ኢየሩሳሌም ተመለሱ ።

፪/ የኢትዮጵያ ጃንደረባ እምነት ፤

ፊልጶስ በዚህ መልክ በሰማርያ ሲያስተምር የእግዚአብሔር መልአክ ተገልጦ ከኢየሩሳሌም ወደ ደቡብ በምታወርደው ወደጋዛም ወደ ምትወስደው መንገድ ሂድ አለው ። እርሱም በትእዛዙ መሠረት ሲሄድ በዚያ አንድ የሕንደኬ ንግሥት በጄርወንድ የሆነ ኢትዮጵያዊ አገኘ፤ይኸም ሰው ጃንደረባ ነበር ፤ የንግሥቲቱ የንብረቷ ሁሉ ኃላፊ የሆነ ወደ ኢየሩሳሌም ሊሰግድ መጥቶ የነበር፤ ሲመለስ አገኘው ።

የነቢዩን የኢሳይያስን መጽሐፍ እያነበበ በሠረገላ ሁኖ ሲሄድ፤ መንፈስ ቅዱስ «ይኸን ሠረገላ ተከተለው» ሲል ለፊልጶስ ነገረው። ፊልጶስም ወደ ጃንደረባው ሲቀርብ ሲያነብ ሰማው ። ፊልጶስም ይኸን የምታነበውን ታውቀዋለህን አለው ። ጃንደረባውም ያስተማረኝ ሳይኖር እንዴት ለማወቅ እችላለሁ አለው። ያነበው የነበረው ክፍልም «እንደ በግ ወደ መታረድ ተነዳ ፤ እንደ በግ ጠቦትም በሸላቾች ፊት ዝም እንዲል እንዲሁ አፉን አልከፈተም ፤ በውርደቱ ፍርዱ ተወገደ፤ ትውልዱንም ማንይነግርለታል ሕይወቱ ከምድር ተወግዳለችና» የሚል ነበር (የሐ. ሥራ፡ ፰/፴፪—፴፫ ፤ ኢሳ/፶፫/፯) ። ጃንደረባውም በመንፈስ ቅዱስ ተቃኘና እንዲያስረዳው ፊልጶስን ለመነው፤ እባክህ ንገረኝ፤ ነቢዩይኸን ክፍል ስለማን ተናገረው? ስለራሱ

ነውን ወይስ ስለ ሌላ አለው ። ፊልጶስ ግን የማስተማሪያ ዕድል ስላላቸው መነሻውን ይኸን ክፍል አድርጎ በጠቅላላ ስለ ኢየሱስ ሕይወት ነገረው ፤ ማለት አስቀድመው ነቢያት በትንቢት ስለርሱ ተናገሩ፤ ጸፉም፤ በዘመኑ ፍጻሜም እርሱ ራሱ ሰው ሁኖ መጣ ፤ ስለ ሰውም ወጣ፤ ወረደ፤ አስተማረ፤ ድውይን ፈወሰ፤ ሙትን አስነሣ ብዙ ተአምራትንም አደረገ ። በመጨረሻው አይሁድ በመስቀል ሰቅለው ቢገድሉት፤ በ፫ኛው ቀን ተነሣ ፤ በክብርና በምስጋናም ወደ ሰማይ ዐረገ ። ዛሬም እኛ የምንዞረው የምናስተምረውም ይኸንና ይኸን የመሰለውን ለሰው ሁሉ ለመንገር ነው ፤ በርሱ ያመነ በሰሙም የተጠመቀ ይድናል ብሎ በማንጓዝ ወደ እምነቱ ስለሰበው ጃንደረባው ሳያመነታ እነሆ ውሀ እዚህ አለ እንዳልጠመቅ የሚክላክለኝ ማነው ፤ ወይስ ምንድን ነው? ሲል ጠየቀው። ፊልጶስም ነገር ሳያስረዝም በፍጹም ልቦናህ ማመን ብቻ ነው ፤ የሚያምን ይችላል አለው ። በዚህን ጊዜ ጃንደረባው «ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ አምናለሁ» ሲል ከፍተኛውን የእምነት ኑዛዜ ቃል ተናገረ ። ሠረገላውም እንዲቆምለት አዘዘና ሁለቱም ወደ ውሃው ወረዱ ፤ ፊልጶስም አጠመቀው ፤ ከውሃው ሲወጡ ግን የእግዚአብሔር መንፈስ ፊልጶስን ነጠቀው፤ ተሠወረውም ። ጃንደረባው ግን በእግዚአብሔር መንፈስ ተነሣሥቶ እንደ አመነ እንደተጠመቀም ጸጋ መንፈስ ቅዱስንም እንዳገኘ አምኖ ተደስቶ ወደ ሀገሩ ተመለሰ (የሐ. ሥራ ፰/ ፳፮—፵) ።

ምዕራፍ ፮ የሐዋርያት ለስብከት መበተን ፤

ከእስጢፋኖስ ሞት በኋላ በሐዋርያት ላይ በኢየሩሳሌም ብዙ ችግር አልተፈጠረባቸውም ፤ እነርሱም መከራው የቀለያየም የበዛም ቢሆን እንደችግር ባለ መቀራጠር በመሥራታቸው ምእመናኑ አሁንም የበዙ ቤተ ክርስቲያና የጸናች ሆነች ። ሐዋርያትም እስከ ዓመት ድረስ ከኢየሩሳሌም ሳይወጡ ሳይበተኑ በዚያው ይገኙ ነበር ። ጴጥሮስና ዮሐንስ ግን በአንዳንድ ቦታ አልፎ አልፎ ቢታዩም እየተመለሱ ወደ ኢየሩሳሌም ይሄዱ ነበር፤ በመጨረሻው ግን ሁሉም ሐዋርያት ወደተለያዩ አገር ሲበተኑ በኢየሩሳሌም የቀሩ እነማን እንደነበሩ አይታወቅም፤ ምክንያቱም ሁሉንም በተለያዩ አገር ተበትነው እናገኛቸዋለንና ።

ሐዋርያት በአንድነት ሳሉ የመጀመሪያውን ሲኖዶስ በ፶ ዓ/ም በኢየሩሳሌም እንዳደረጉና ውሳኔ ለሁሉ እንዳስተላለፉ እናገኛለን ። ከዚህ በኋላ ግን ሙሉ ሁኔወ በአንድ ቦታ ተሰብስበው አናገኛቸውም ግን በየተገኙበት አገር እንዴት እንደሆኑና ሀገሩንም በማንሳት እንደሚከተለው እንተርካለን ።

፩/ ቅ/ ጴጥሮስ ፤ ከጳራቅሊጦስ በዓል ጀምሮ ዋናው ተናገሪና መስካሪ ቅ/ ጴጥሮስ ነው፤ ሳይፈራም፤ ሳያፍርም በግልጽ ያስተማረ እርሱ ነው ። እንዲሁም ወደ ቄሣርያ ሂዶ ቆርኔሌዎስን ከቤተ ሰቡ ጋር ያስተማረ፤ ያጠመቀ፤ እርሱ ነው ። ወደ ሰማርያ ከዮሐንስ ጋር ወርዶ ያስተማረ፤ ተአምራትንም ያሳየ ፤ ሲሞን መሠርዴንም የገሠጸ እርሱ ነው ። ለመጀመሪያ ወደ

አንጾኪያ ሂዶ እንዳስተማረ ይነገራል ፤ ስለዚህ የአንጾኪያ ቤተ ክርስቲያን መሥራች እርሱ እንደሆነ ይነገራል ።

እንዲሁም ወደ ሮማ ሂዶ እንዳስተማረና የሮማን ቤተ ክርስቲያን እንደመሠረተ በዚያም የቁልቁሊት እንደተሰቀለና በሰማዕትነት እንዳረፈ ይነገራል ፤ ኤፕሮስ ፫ አጠቃላይ መልእክቶችን ጽፏል ።

፪. ወንድሙ እንድርያስ፡ ከጳጳሩ ለመስ በዓል በኋላ በዚህ ቦታ ታየ አይባልም ግን በቤተ ክርስቲያን ትውፊት እንደሚነገረው የቢዛንቲን ቤተ ክርስቲያን መሥራች እንደ ሆነ በዚያም ሲሰብክ በሰማዕትነት እንዳረፈ ይነገራል። አንዳንዶችም እስከ ራሺያ ድረስ ሂዶ እንደሰበከ የራሺያም ቤተ ክርስቲያን መሥራች እርሱ እንደሆነ የሚናገሩ አሉ ።

፫. የሐንስ ወንጌላዊ ፡ የሐንስ ከኤፕሮስ ጋር ሳይለይ በኢየሩሳሌም በብዙ ቦታዎች እናገኘዋለን ፤ በሰማርያ አብረው ሲኖሩ ሲያስተምሩ እናገኛቸዋለን፤ የሐንስ የቅድስት ማርያም ባለ አደራ ጠባቂነት ሆነ፤ ከፍልስጥኤም ምድር ለብዙ ጊዜ እንዳልወጣ ይነገራል ። አንዳንዶች እንደሚሉት ግን እመቤታችንንም ወደ ኤፌሶን እንደወሰዳት፤ እርሱም በዚያ ሲሰብክ እንደኖረ ይናገራሉ ። ይሁን እንጂ እመቤታችን በኢየሩሳሌም ዐርፋ በጌቴ ሴማኒ ተቀብራለች ። እርሱ ግን በኋላ ወደ ኤፌሶን እንደሄደ፤ በዚያም ብዙ ዘመን እንደኖረ ይነገራል ። ለ፳፩ ዓመት ግን በግዙት በፍጥረት ደሴት ኑሯል ፤ በዚያም ራእዩን ጽፎ ወጥቷል ።

የሐንስ የኤፌሶን ቤተ ክርስቲያን መሥራች ነው ፤ ብዙ ጊዜም ያሳለፈባት አገር ኤፌሶን ናት ፤ ወንጌሉንም፣ ቪቱንም መልእክቶች በዚያው እንደጻፈ ይነገራል ።

፩/ ያዕቆብ ወልደ ዘብዴዎስ ፤ ይኸ ሐዋርያ ከሁሉ ቀደም ብሎ፣ ከእስጢፋኖስ ቀጥሎ በሰማዕትነት ያረፈ ነው ። ሄሮድስ በቤተ ክርስቲያን ላይ እጁን አጥብቆ ጫነ፣ ጭቆናም አበዛ ፤ ማለት ክርስቲያኖችን ያሠቃይ ጀመረ ፤ በዚህም መሠረት ሐዋርያውን ያዕቆብን ያዘና በሰይፍ አስገደለው ።

፪/ ማቴዎስ ፤ ይኸ ወንጌላዊ ከጳራቅሊጦስ በዓል በኋላ እንዴት እንደነበር የወንጌሉን ታሪክ በተረከንበት ተናግረናል ። ሆኖም ለብዙ ጊዜ በፍልስጥኤም ምድር ቆይቷል ፤ ወንጌሉንም የጻፈው በዚያው ነው፤ በኋላ ግን ሕንድ ወደ ተባለ አገር እንደሄደ ይነገራል ፤ ሕንድ የተሰኘችው ሀገር ግን የዛሬይቱ ኢትዮጵያ ናት ፤ በፋርስ ቋንቋ ሒንዱ ማለት ጥቁር ማለት ነውና ። የጃንደረባውን ንግሥትንም ሕንደኬ ሕንዳዊት ይላታል ፤ ፍሬምናጦስንም የሕንድ ኤጲስቆጶስ ይለዋልና፤ ስለዚህ ወደ ኢትዮጵያ ገብቶ ወንጌልን አስተምሯል በማለት ሰቆራጥስ ፡ ሶዞሜኖስ ፡ ቴዎድሮስ ፡ የተባሉ የጥንት ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ጸሓፊዎች የማቴዎስን ሀገረ ስብከት ስም ጠርተው ኢትዮጵያ ብለው ጽፈዋል ። እነዚህም የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ጸሓፍት ይኸን ለማለት የቻሉት የአውሳብዮስን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ መሠረት በማድ

ረግ ነው ፤ እርሱም በኢትዮጵያ ቅ/ማቴዎስ እንደሰበከ ይናገራልና ።

፩/ ቶማስ ፤ ወደ ፋርስና ወደ ዛሬይቱ ሕንድ ድረስ ሂዶ እንዳስተማረ ይነገራል ፤ ዛሬም የቶማስ ክርስቲያኖች ወይም የቶማስ ቤተ ክርስቲያን እየተባሉ የሚጠሩ አሉና ።

፪/ በርተሌሜዎስ ፤ ይኸም ሐዋርያ ማቴዎስ ወደ ሄደበት አገር ሂዶ እንደ አስተማረ አውሳብዮስ ይናገራል ፤ ይኸም ከሆነ ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ አስተምሯል ማለት ነው ። (አፄ-ሳ) እንዲሁም በአርማንያ እንደሰበከ ይነገርለታል ።

፫/ ፊልጶስ ፤ ስምዖን ቀነናዊ ፤ ማትያስ ፤ የኔነዚህ ሐዋርያት ሀገረ ሰብከት እስከ አሁን አይታወቅም ።

፬/ የጌታ ወንድሞች ያዕቆብና፤ ይሁዳ እነዚህና ሌሎችም የጌታ ወንድሞች እየተባሉ የሚጠሩ አሉ ፤ እነዚህም የዮሴፍ ልጆች ሁነው ከጌታ ጋር አብረው ሰላደጉ፤ እመቤታችንም በዮሴፍ ቤት ስለኖረች፤ ጌታ ከነዚህ ከዮሴፍ ልጆች ጋር አብሮ ሰላደገ ወንድሞቹ ይባላሉ ።

እነዚህም ዘግይተው በክርስቶስ እንዳመኑ ይነገራል (ዮሐ./፯.፭) ፤ ሁኖም ያዕቆብ ትልቅ ሐዋርያና የኢየሩሳሌም ኤጲስ ቆጶስ የሐዋርያትም ሁሉ ሰብሳቢ ሁኖ ኑሯል ።

ይኸ ያዕቆብ በስሙ የሚጠራ አንድ አጠቃላይ መልእክት ጽፏል፤ ይኸም መልእክት በሰደት ለሚገኙት ፲፪ቱ ነገደ እሥራኤል ሁሉ የሚደርስ ነው። በጽኑዕ ገድል፣ በትሕርምት የሚኖር፣ የሚሰብክ፣ በጎ አድራጎትንም ለሁሉ የሚያደርግ ትልቅ የቤተ ክርስቲያን አባት ሐዋርያ ነበር። አይሁድ በቅንፃት ተነሥተው ገደሉት፤ በዚያው በኢየሩሳሌም በሰማዕትነት ዐርፏል።

ወንድሙ ይሁዳም በዚያው በፍልስጥኤም ሠራ፣ አስተማሪ፤ በስሙ የሚጠራውንም መልእክት ጻፈ።

ምዕራፍ ፯ የቅዱስ ጳውሎስ መጠራት ፤

፩/ ትውልዱ፣ በኋላ ጳውሎስ የተባለው የሳውል ትውልድ ከነገደ ብንያም ነው፤ የሃይማኖት ክፍሉም ፈሪሳዊ እንደ ነበረራሱ መስክሮ ጽፏል (ሮሜ. ፲፩/፲፩) ዜግነቱ ደግሞ ሮማዊ ነው። የተወለደበት አገር የቂልቅያ አውራጃ በምትሆን በጠርሴስ ነው (የሐ. ሥራ ፳፩. ፴፱)። ሳውል ማለት በዕብራይስጥ ቋንቋ ጥያቄ ማለት ነው።

ይኸ ሳውል ከመሠረቱ አስተዋይ አእምሮ ፤ የመረዳትም ኃይል ያለው ሰው ነበር። ወላጆቹ በልጅነቱ ከቂልቂያ ወደ ኢየሩሳሌም ወስደው ሕግ ይማርላቸው ዘንድ ለታላቁ የሕግ መምህር ለገማልያል ሰጡት (የሐ/ ሥራ ፳፪. ፫)። ዕብራውያን ልጆቻቸውን ሲያሳድጉ ልዩ ልዩ ተግባረ እድ እንደሚያስተምሯቸው ሳውልንም ከቀለም ትምህርት ሌላ ድንኳን መስፋት አስተምረዉት ነበር (የሐ. ሥራ ፳፪. ፫)።

ይኸ ሳውል ለአባቶች ሕግ በጣም ቀናተኛነበር ስለዚህም ከአባቶቹ ሃይማኖት ውጭ የሆኑትን የክርስትና ትምህርት የሚያስተምሩትን ልጁንቶ ይጠላ ነበር ።

ክርስቲያኖች በኢየሩሳሌም ከነበረው ጥላቻ ለመራቅ ወደ ልዩ ልዩ ሀገር ተበቱነው ለማስተማር የሞከሩትንም እያሠረ ወደ ኢየሩሳሌም እያመጣ ለማስፈረድ ቊርጥ ሐሳብ አድርጎ ከሊቀ ካህናቱ የማስገደጃ ደብዳቤ ተቀብሎ ወደ ደማስቆ ሄደ ።

፪/ ሳውል በተአምራት እንዳመነ ፤ በደማስቆ የነበሩትን ክርስቲያኖች ለማሠቃየት ሲገሰግስ ሰንብቶ ከከተማው ለመግባት ትንሽ ሲቀረው፤ በጠራራው ፀሐይ ላይ ድንገት መብረቅ ብልጭ አለና ዐይኑን አንጸባረቀው ፤ ሳውልም ከመሬት ወደቀ ፤ ዐይኖቹም ታወሩ (የሐ.፱. ፩—፳፰፤፳፱/ ፫—፲፪)። ከሰማይ ደግሞ «ሳውል፤ሳውል ለምን ታሳድደኛለህ» የሚል ድምፅ ሰማ። ሳውልም ጌታ ሆይ አንተ ማነህ? ሲል ጠየቀ ። ጌታም «አንተ የምታሳድደኝ የናዝራቱ ኢየሱስ ነኝ» አለው ። ሳውልም ጌታ ሆይ አሁን ምን ድንገት እንዳደርግ ትፈልጋለህ? ሲል ጠየቀው ። ጌታ ግን ወደ ከተማው ግባ በዚያ የምታደርገውንና የምትድነበትን ታገኛለህ አለው ። ከወደቀበትም ተነሥቶ አብረውት በነበሩ ሰዎች እየተመራ ወደ ከተማ ገባ ።

አብረውት የነበሩ ሰዎች ግን ድምፁን ይሰሙ ነበሩ እንጂ ያዩት ነገር ከቶ አልነበረም ።

ሳውልም ከከተማው ገብቶ ልጅ ቀናት ያህል እህል ሳይበላ፣ ውሃም ሳይጠጣ ሰነበተ። በዚያ ከተማ የጌታ ደቀመዝሙር የሆነ ሐናንያ የተባለ ሰው ነበር፤ ልእርሱም ጌታ በሕልም ሳውልን እንዲያጠምቀው ነገረው። ሐናንያ ግን ጌታ ሆይ ይኸሰውክርሰቲያኖችን ሁሉ የሚያሳድድ እንደ ነበር አውቃለሁ እንዴት እቀርባለሁ አለው። ጌታም በአሕዛብ ዘንድ ስሜን ይሸከም ዘንድ ምርጥ ዕቃ አድርጌዋለሁና አትፍራው አለው። በዚያኑ ጊዜ ደግሞ ሐናንያ የሚያዘውን ሁሉ እንዲፈጽም ለሳውል በራእይ ተገለጠለት። በኋላም ሐናንያ እየጠየቀ ሳውልካለበት ቤት ድረስ ሂዶ ወንድሜ ሳውል! ሲል በእጁ ያዘው፤ በዚህን ጊዜ ሳውል ከዐይኑ እንደ ቅርፊት ያለው ለቆ ወደቀለት፤ አጠመቀውም፤ በዚህን ጊዜ ተጽናና፤ ተነሥቶም እህል በላ፣ ውሃም ጠጣ።

ሳውልም ወዲያውኑ የክርስቲያን ትምህርት ልማር ሳይል፣ ወይም ትናንት ያፈርሰው የነበረውን ዛሬ ይገነባል ይሉኛል ሳይል፤ ሳያመነታም፤ ወዲያውኑ ስለ ክርስቶስ ይመሰክር ያስተምርም ጀመር። ወደ ዓረብ ምድረ በዳ ሂዶም ለ፫ ዓመት ያህል ሱባዔ ገብቶ ራሱን ይመረምር ከእግዚአብሔርም ጋር ይነጋገር ጀመር (ገላት. ፩—፲፪)።

ከዓረቢያ ተመልሶ እንደገና ደማስቆ ገብቶ ስለ ክርስቶስ በከፍተኛ ቅናት ሲያስተምር በድፍረትም ሲናገር፤ በደማስቆ ይገኙ የነበሩ አይሁድ በጥላቻተነሡ ሰባት፤ ሊገድሉትም ይሹ ጀመር፤ ስለዚህም የደማስቆን በር በመዓልትም በሌሊትም አጽንተው ይጠብቁ ጀመር፤ ሳውል ሲወጣና ሲገባ ይዞ ለመግደል። ደቀ

መገመርቱ ደግሞ በቅርጫት አድርገው፡ በመስተት
አውጥተው በሌሊት ሰደዱትና ከሞት አመለጠ ።

ሳውልም ከደማስቆ ወጥቶ ወደ ኢየሩሳሌም ሄደና
በዚያ የሚገኙትን ሐዋርያት ለመገናኘት ፈቀደ ፤
ሐዋርያት ግን ቀድሞ ይሠራው የነበረውን ክፉ ሥራ
ስለሚያውቁ ደፍረው ሊገናኙት አልፈቀዱም። በርና
ባስን አግኝተው በክርስቶስ ማመኑን እንደነርሱም
በቅንዓት ስለክርስቶስ ማስተማሩን እስኪናገር ድረስ።

በዚያም በኢየሩሳሌም በመንፈሳዊ ቅናት ሲያስ
ተምር ቀድሞ የሚያውቁትም ባልንጀሮቹ የነበሩ
ሊገድሉት ይፈልጉት ጀመር። ከዚያም ሐዋርያት ወደ
አገሩ ወደ ቁልቅያ አውራጃ ወደ ጦርሴስ እንዲሄድ
አደረጉ ።

፫/ የጳውሎስ የስብከት ዘዴ ፤ ጳውሎስ እንዲሁ
እንዳገኘ የሚናገር ሰው አልነበረም ፤ እርሱ ራሱ ተነ
ቃናቂ በመሆኑ ታላላቅ ከተማዎችን ፣ ሕዝብ የበዛ
ባቸውን እየመረጠ ዕቅድ እያወጣ ይሰብክ ነበር ።
እንዲሁም ሕዝቡ ተነቃናቂ የሆነው ከአንዱ ወደሌላው
አገር ሲሄድ ስለ ክርስቶስና ፣ ስለ ቤተ ክርስቲያን
ሊያወራ ሊናገር የሚችለውን በመምረጥ ነበር። እን
ዲሁም ትምህርቱ እንደቦታውና እንደሁኔታው ይለ
ያይ ነበር ፤ ሁሉም ደስ ብሎት በሚቀበለው መልክ
ያስተምር ነበር ። ሀገርን መምረጥ ብቻ ሳይሆን ቦታ
ንም ይመርጥ ነበር ፤ ለምሳሌ በገቢያ ፣ በምክራብ ፣
በአደባባይ፣ በትያትር ቦታ ሁሉ ሕዝብ የሚገኝበትን
በመምረጥ ያስተምር ነበር ። እንዲሁም በየደረሰበት

አገር አስቀድሞ ጠይቆ ያስተምር የነበረው አይሁድን ነበር ። በዚህም መሠረት ከአይሁድ ውስጥ ብዙዎችን አሳምኗል ፤ ግን የአሕዛብ መምህር እንደመባሉ በይበልጥ ያሳመነው አሕዛብን ነው ። በዚህም መሠረት ክርስትና በኢየሩሳሌምና በአካባቢዋ ብቻ ይገኝ የነበረውን ሳውል በትጋት ከማስተማሩ የተነሣ ከኢየሩሳሌም እስከ እስጳንያ ያሉት አገሮች ሁሉ ክርስትናን ተቀብለው ቤተ ክርስቲያንን አቋቁመው ተገኝተዋል ።

እንዲሁም በቃል በየደረሰበት ማስተማር ብቻ ሳይሆን ጳውሎስ በመልእክትም ያስተምር ነበር ። ይኸን ሁሉ አገር ሲዞር ሌሊትም መፃልትም ሳይል ሲወፉ በሰው በኩል የሚረዳው ነገር ከቶአልነበረም፤ በራሱ እጅ ድንኳን ሰፍቶ፤ያንን ሽጦ በሚያገኘው ገንዘብ ራሱንም ሌላውንም ይረዳ ነበር እንጂ (፩ኛ ቆሮ. ፬. ፲፪፤ ፪ኛ ቆሮ. ፲፩. ፯፤ ዮሐ. ፲፭. ፳፭፤ ፲፭ኛ ተሰ. ፪. ፱) ። እንዲህ አድርጎ ሲሠራ ቆይቶ ሊሞት ሲል የመጨረሻውን የኑዛዜ ቃል እንዲህ ሲልአስተላለፈ። «መልካሙን ገድል ተጋደልኩ ፤ ሩጫዬንም ጨረስኩ፤ ሃይማኖቴንም ጠበቅሁ ፤ እንግዲህስ ያ ጸድቅ ፈራጅ ዋጋዬን ይከፍለኛል፤ ለኔም ብቻ አይደል መገለጡን ለሚወዱ ሁሉ እንጂ » (፪ኛ ጢሞ. ፬. ፯—፰) ።

፪/ የቅ/ ጳውሎስ ሐዋርያዊ ጉዞ ፤ ጳውሎስ ክርስትናን እንደተቀበለ የክርስቶስ ወንጌልን ለማስተማር ብዙዎች ሀገሮችን ዙሯል ፤ እነዚህም ቧቱ የሐዋርያ ነቅ ጉዞ እየተባሉ ይጠራሉ ።

፩/ ጉዞ ፤ ከክርስቶስ ልደት በኋላ በ፵፭ ዓመት በርናባስንና ማርቆስን አስከትሎ ከአንጾኪያ ወደ ቆጵሮስ ወረደ፤ በዚያም ሰላሚናጳፋ በሚባሉት በደሴቷ ታላላቅ ከተማዎች አስተማረ ። በዚያም ከትምህርቱ ከተአምራቱ የተነሣ ጳውሎስ የሚለውን ስም አገኘ፤ ጳውሎስ ማለትም ብርሃን ማለት ነው ። ጳውሎስ በትምህርቱ በተአምራቱ ዓይነ ሥጋን ዓይነ ነፍስንም ያበራ ነበርና ። ይኸንም ስም የሰጠው ሰርግዮስ ጳውሎስ የተባለ ሰው ነው ፤ እርሱም የሀገሯ ሹም የነበር ነው (የሐ.ሥራ. ፲፫. ፯)። ከዚህ ዕለት በኋላ ስሙ ጳውሎስ ሁኖ ከቆጵሮስ ወደ ታናሿ እስያ ሄደ ፤ ወደ ጵንፍልያ ሲደርስ ማርቆስ ልጅ በመሆኑ መከራውን ተሰቀቀና ተመለሰ ። ጳውሎስና በርናባስ ግን ወደ ፍርግያ ወደ አንጾኪያም ደረሱ፤ በዚያም በየምዙራቡ እየገቡ ሰፊ ንግግር እያደረጉ ሕዝቡ እስኪደነቅ ያስተምሩ ነበር ። ከዚያም አልፈው ኢቆንዮን፣ ደርቤን ፣ ልስጥራ ወደሚባሉት አገሮች ደረሱ በነዚህም በደረሱ ባቸው አገሮች ሁሉ ብዙ አማንያንን አገኙ ። ከዚህ በኋላ ደግሞ በሄዱበት አገር አድርገው ቀድሞ ያሳመኑትን እያጽናኑ ወደ አንጾኪያ ተመለሱ ።

፪/ ጉዞ ፤ በዚህ ጉዞ ጊዜ ደግሞ እርሱ ያሳመናቸውን ሲላሳን፣ ጢሞቴዎስን፣ ሉቃስን ይዞ በ፶፫ ዓ.ም. ከአንጾኪያ ተነሥቶ ፍርግያ፣ ቢታንያ፣ ሚስያ የሚባሉትን የታናሽ እስያ አገሮች እያስተማረ ወደ አውሮፓ ለመጀመሪያ ጊዜ ተሻግሮ ፊልጵስዮስ ፣ ተሰሎንቄ ቤርያ ፤ አቴና ፣ ቆሮንቶስ የተባሉትን በዘመኑ ታላላቅ የነበሩትን ከተማዎችን አስተማረ ። ከቆሮንቶስ በኋላ

ወደ ኤፌሶን ሄደ፤ ከዚያም ወደ አንጾኪያ ተመለሰ ። በዚህም ጊዜ ብዙ አሳምኖ ብዙ ቤተ ክርስቲያንን አቋቁሞ ተመልሷል ።

፫/ ጥብ ፤ በዚህ ጊዜ ሉቃስን ፣ ጢሞቴዎስን ፣ ቲቶን ፣ እስከተሎ በ፶፮ ዓ/ም ከአንጾኪያ ተነሥቶ ገላትያ ፣ ፍርግያ የተባሉትን የቃናሽ እስያ አገሮችን እያስተማረ ኤፌሶን ደረሰ ። በኤፌሶን ግን ፪ ዓመት ተኩል ቆየ ። ከዚህ በኋላ ወደ ጢሮክዳ ሄደ ፤ ከዚያም ወደ መቄዶንያ ለ፪ኛ ጊዜ ተሻገረ፤ ቀድሞ ያስተማራቸውን አገሮች እያስተማረ፤ ያቋቋማቸውንም አብያተ ክርስቲያን እየጎበኘ ፣ እስከ ፅልዋሪቆን ድረስ ሄደ ሮሜ. ፲፮. ፱) ።

ከፅልዋሪቆን ተነሥቶ ፣ በቆሮንቶስ አድርጎ ወደ መቄዶንያ ተመለሰ፤ በዚያም በጢሮክዳ አድርጎ ወደ ኢየሩሳሌም ሄደ ። ይኸም የመጨረሻ ጉዞው ነበር ። ይኸንም የመጨረሻውን ጉዞ ለማከናወን ፩ ዓመት ያህል ፈጅቶበታል ። ኢየሩሳሌም ሲደርስ ግን ችግር ሊገጥመው ነው ፤ ምክንያቱም በየሀገሩ እየዞረ ሲያስተምር የጠሉት አይሁድ በመቅደስ ገብቶ ሲያዩት ተመቅኝተው ይዘው እየደበደቡ ሊገሉት ሲሉ የሮማ ጭፍራሞች ደርሰው አዳኑት ። ቢሆንም ከሱ ቀጠለና በይግባኝ ወደ ሮማ መሄድ ግድ ሆነበት ። ስለዚህ ምንም ጥፋት ሳይገኝበት ስለ ክርስቶስ ስም እሥረኛ ሁኖ ከብዙ እሥረኞች ጋር በትልቅ ቊጥጥር ወደ ሮማ ሄደ። በ፳፪ ዓ/ም ሮም ገባና ነገሩ ቀላል በመሆኑ የቁም እሥረኛ ሁኖ እንዲቆይ ተወስኖለት ቤት፣ ተከፊ ይቶ ፣ የመጣለትን ሁሉ እየተቀበለ፤ ያስተምር ነበር ።

ቆይቶ ግን ከዚህ ክስ ነፃ ወጥቶ እንደገና ፬ኛ ሐዋርያዊ ጉዞ እንዳደረገ ይተረካል ፤ ሁኖም የታወቁት እነዚህ ፫ቱ ብቻ ናቸው ። ከዚህ በኋላ ግን የመጨረሻ ዕረፍቱ ሆነና የክርስቲያን መግረፊያ እየተባለ በሚጠራው በኔሮን ትእዛዝ በሰይፍ እንዲገደል ሁኖ፣ በዚያው በሮማ በሰማዕትነት ዓርፏል ። ጳውሎስ ቀን እያስተማረ ፣ ሌሊት ድንኳን እየሰፋ ከመሥራቱ የተነሣ ዓይኑ ደክሞ ነበር ። እንግልትም በዝቶበት ነበር ፤ ግን ሳይሰለጥኑ ምስክርነቱን በብዛት ሰጠ ። ከዚህም ጋር ለሁሉ መልእክት እየጻፈ ለቤተ ክርስቲያን፣ ለግል ሰዎች ፣ ለተለዩ ከተማዎች ይልክ ነበር ፤ እነዚህም የሐዲስ ኪዳን የትምህርት ክፍል ሁነው የተመደቡ ፲፬ መልእክታት ናቸው ።

ምዕራፍ ፳ ልዩ ልዩ ደቀመዛሙርት ፤

በዚህ ጽሑፍ ስማቸው ያልተጠቀሱ ሀገረ ስብከታቸውም ያልታወቀ ብዙዎች ደቀ መዛሙርት ነበሩ ፤ ሁሉም በመንፈሳዊ ቅንዓት ስለ ክርስቶስ ሠሩ ፤ መሰከሩ ፤ ሕይወታቸው ግን በዚያው ስላለፈ የት እንደወደቁ እንኳን ሳይታወቁ ቀሩ ፤ ፸፪ እርድ እት የሚባሉ ነበሩ ፤ ከሐዋርያት የማይለዩ የት እንደሄዱ እንዴት እንደወደቁ አይታወቅም ። ከነርሱ ውስጥ ቀሩጥር ናቸው የሚባሉ ማርቆስና ሉቃስ ወንጌልን የጻፉ፣ የተለዩ ምልክት ያላቸው ስለሆነ ስለነርሱ በመጠኑ ይተረክላቸዋል ። (በወንጌላቸው ላይ ያለውን ተመልከት) ።

እንግዲህ ወንጌልን ዳር እስከዳር ያዳረሰ የ፲፪ቱ ሐዋርያት ስብከት ብቻ አይደለም ፤ እነዚህ ፸፪ አር ድእትም በየሀገሩ እንደተበተኑና እንደሰበኩም የታወቀ ነው ። እንዲሁም በእስጢፋኖስ ዋት ምክንያት ከተበተኑት ፷፯ህ ክርስቲያን ውስጥ አብዛኛው በየሄደበት አገር ሲሰብክ ተገኝቷል ፤ ለምሳሌ ዲያቆን ፊለጶስ በሰማርያ የሠራውን እናውቃለን ፤ እንዲሁም የኢትዮጵያ ጀንደረባን እንዳጠመቀ ተረድተናል ። እንዲሁም ሁሉ ራቅ እያለ እየሄደ የሰበከ፤ያስተማረ፤ በዚያውም ያረፈ ሐዋርያ ይገኛል ።

ከዚህም ሁሉ ይልቅ ወዲያውኑ የሚያምኑት ሁሉ ሰባኪዎች እየሆኑ ከመነሣታቸው የተነሣ ከህገራቸው ራቅ ብሎም በመሄድና በማስተማራቸው በትንሹ ጊዜ ጥንታዊ የነበረውን ሃይማኖት እየደመሰሰ ክርስትናው በሰፊው ይነገር ጀመር። እንዲያውም በሐሰት አምልኮት እየተመለከቱ የነበሩት ሁሉ በክርስትናው ፊት ቦታ በማጣታቸው ጣዖት አምላኪዎች ሁሉ የቤተ ክርስቲያን አካል ሆኑ ።

በክርስቲያኖች እውነተኛ ምስክርነት፤ እውነተኛም ትምህርት የሚመለከታቸው ዓለም ሁሉ የነርሱን ፍለጋ ለመከተል ወደደ ፤ ስለዚህ ከፅላት ወደፅላት ክርስቲያኑ እየበዛ፤ሃይማኖቱ እየጸና፤በሮማግዛት የሚያንጸባርቀው ሃይማኖት ክርስትናው ሆነ ።

ምዕራፍ ፱ የሴቶች አገልግሎት በቤተክርስቲያን

የክርስትና ሃይማኖት በኅሣ በጾታ የማይወሰን በመሆኑ በተለይም ክርስቶስ ከተከታዮቹ አብዛኛ

ዎቹ ሴቶች በመሆናቸው ክርስቶስና የክርስትና ሃይማኖት እንደባለውለታ ሁኖ በሴቶች ይረዳጀመር።

በክርስቶስ ጊዜ በገንዘባቸው፣ በጉልበታቸው ያገለግሉ የነበሩ ሴቶችን ወንጌላውያን ገልጠው ተናግረውላቸዋል (ማቴ. ፳፯. ፶፭ ፤ ማር. ፭. ፵—፵፩፤ ሉቃ. ፳፫. ፳፯) ። እነዚህ ሴቶች በመስቀልም ጊዜ እንኳን ያልተለዩ ናቸው። እንዲሁም ከመቃብሩ ባለመለየት ሲመላለሱ፣ ከሐዋርያት ቀድመው ጌታን ያገኙና ለደቀመዛሙርቱም እንዲነግሩ የታዘዙ ናቸው (ማቴ. ፳፰. ፩—፲ ፤ ማር. ፲፯. ፩—፰፤ ሉቃ. ፳፬. ፩—፲) ። የእነዚህ የቅዱሳት አንስት መጀመሪያዋ ቅድስት ማርያም ናት፤ እርሷ በነፍስም በሥጋም ቅድስት ከመሆኗ የተነሣ ክርስቶስን በድንግልና ፀንሳ በድንግልና ለመውለድ በቃች፤ በዚህም የሴቶች ሁሉ መመኪያ፣ መጀመሪያ ሆነች። በኋላም ከክርስቶስ ሳትለይ የቅዱሳት አንስት መሪ በመሆን ወጣች፣ ወረደች፣ ልጅዋ ወደ ሰማይ እስከዐረገበት ዕለት ሳትለይ ሠርታለች ።

የሰማርያ ሕዝብ በክርስቶስ ለማመን ምክንያት የሆነችው የሰማርያ ሴት ናት፤ የሠራሁትን ሁሉ የነገረችን ሰው ኑና እዩ ብላ ጠርታ ያመጣች (ዮሐ፩. ፳፫)።

በሐዋርያት ጊዜ ቤትዋን ለነርሱ መሰብሰቢያ ያደረገች፣ ንብረቷን ለወንጌል ትምህርት ያበረከተች የማርቆስ እናት ማርያም ነበረች (ዮሐ. ሥ. ፲፪. ፲፪) ።

የአቂላ ሚስት ጽርስቅላ በብዙ ነገር ከጳውሎስ የማትለይ የነበረች ናት (ዮሐ. ሥራ. ፲፰. ፪፤ ፩ኛ ቆሮ. ፩. ፲፩) ። የከንክራኦስን ቤተ ክርስቲያን ታገለግል

የነበረች ፊቤን ብዙ አገልግሎትን ያበረከተች ናት።
(ሮሜ ፲፯/፩)። እነዚህ ሁሉ ለወንጌል ትምህርትና ለበጎ
አድራጎት ከወንዶች ሐዋርያት ባለመለየት የሠሩ
ናቸው ። ሴቶች ልጆች ለማስተማር፣ ትንቢት ለመናገር
የነበሩ ሥነ ሥርዓት ያላቸው እንደነበሩ በፊልጶስ
ልጆች ልንረዳ እንችላለን (የሐ.ሥራ.፳፩.፱)።

ይኸን ሁሉ የተረዳው ሐዋርያው ጳውሎስ ሴቶች
አገልጋዮች ለመሾም ብትፈልግ (ዲያቆናዊት) ፳
ዓመት የሆናቸውን መሾም አለብህ ሲል ለጢሞቴ
ዎስ ገልጦ ጽፏል (፩ኛ ጢሞ.፭.፱—፲፫)። ይኸም የሚ
ያመለክተው ዛሬም ስለወንጌል ትምህርት ስለ ቤተ
ክርስቲያን ሥርዓት ሴቶች መሥራት የሚገባቸው
መሆኑን ነው ።

የሐዋርያት ዘመን ስለክርስትና ይኸን የመሰለ
መልክ ነበረው፤ በሃይማኖት ፣ በጎሣ፣ በጾታ ልዩነት
ሳይኖር ሁሉም ስለክርስቶስ ፍቅር ስለወንጌል ክብር
እንዲያስብ ፣ እንዲናገር ፣ እንዲሠራ ያደርገው ነበር ።

ምዕራፍ ፲ የክርስትናው በዓለም መስፋፋት ፤

በዚህ በ፩ኛው መቶ ዓመት ክርስትናው በዓለም
ለመዳረስ ለመስፋፋትም ቻለ ፤ ክርስቲያኑም ሕዝብ
ክጊዜ ወደ ጊዜ በቅጥር በዝቶ ተገኘ ።

ምንም በያንዳንዱ ሀገር ስንት ሐዋርያት፣ እነማን
እንደ ሄዱ ግልጽ ሁኖ ባይታወቅም ከአውሮፓ ወደ
ሚበልጠው ክፍል ከመካከለኛው ምሥራቅም እስከ
ሕንድ እንዲሁም ከአፍሪካ እንደ ግብጽ፣ ኢትዮጵያ ፣
ቱኒስያ ፣ ሊብያ ፣ ኖብያ ያሉትና እነዚህን የመሳሰሉት

አገሮች በዚህ በ፩ኛው ምዕተ ዓመት ክርስትናው ለመግባት ወንጌል ለመስበክ ተችሏል ።

ይኸን ወንጌላዊ ሥራ በቀላሉ ለማዳረስ ያስቻሉ ልዩ ልዩ ምክንያቶች አሉ ፤ እነርሱም ፤

፩/ የሐዋርያትና የተከታዮቻቸው ቆራጥ አሠራር ነው ፤ እነዚህም ሰዎች ከሥጋዊ አስተሳሰብ የራቁ፣ በመንፈስ የጠለቁ በመሆናቸው ፣ ሳይፈሩ ሳያፍሩ በማስተማራቸው የሚያያቸው የሚሰማቸው ፣ ሁሉ በአድናቆት ትምህርታቸውን ለመቀበል ቻለ ።

፪/ የሚናገሩት እውነት ፣ የሚሠሩት በእውነት በመሆኑ በሐሰት የሚመለከት ሁሉ በእውነት ስለተጋለጡ ሁሉም ወደ እውነት አዘነበለ ፤ የክርስትናውን እውነተኛነት አረጋገጠ ፤ ስለዚህ ሳያመነታ ከጣዖት አምልኮ ወደ እውነተኛው ሃይማኖት፣ ከአረማዊነት ወደ ክርስትናው ለመግባት ቀና ሆነለት ።

፫/ የቋንቋው አንድ መሆን ፣ በዚያን ጊዜ ከሞላ ጎደል የሥልጣኔ ቋንቋ ሁኖ ይነገር የነበረው የአስተዳዳሪዎችም የሮማውያን የይፋ ቋንቋቸው ግሪክኛ በመሆኑ በአስተርጓሚ ፣ በመሪ ከሚደረገው ውዝግብ ርቆ በቀጥታ ሁሉም በሚሰማው ቋንቋ ወንጌል በመነገሩ በቶሎ ተቀባይነትን ለማግኘት ችሏል ።

ከታላቁ እስክንድር አቸናፊነት የተነሣ ግሪኮች ጸሁፉ ስለተበተኑ ሁሉም ግሪክኛ ይናገር ነበር ፤ እንዲሁም የፍልስፍና ቋንቋ በመሆኑ ሁሉ ይቀበለው ነበርና ።

፩/ የአስተዳደር አንድነት ፤ በዚያን ጊዜ የታወቀውን ዓለም ይገዙ የነበር ፎማውያን ነበሩ ፤ ሥርዓታቸው ሕጋቸው አንድ በመሆኑ ሀገሩም ሁሉ በአንድ ገዥ በመገዛቱ ሐዋርያት ወደ ማንኛውም ሀገር ለመዘዋወር ችግር ስላልነበራቸው እንደልባቸው እየገቡ እየወጡ ማስተማር ችለዋል ፤ ስለዚህ ለትምህርታቸው ሰፊ ተቀባይነትን አገኙ ፤

፪/ የአምልኮ ጣዖት ደካማነት ፤ ከመሠረቱ ጀምሮ አምላክ የፈቀደው፣ በጽሑፍም ያስተላለፈው ሃይማኖት አይሁዳዊ ነበር ፤ እርሱ እውነተኛ ሁኖ ይሰጥ ስለነበር በፍልስጥኤም ምድር ክርስትና ብዙ ተቀባይነት ሊያገኝ አልቻለም ፤ በየቦታው የነበረው አምልኮ ጣዖት ግን መሠረት የሌለው ፤ በጽሑፍ የዋለ ሃይማኖታዊ አስረጅ ስለሌለው በቀላሉ የተገነባ ነበርና በቀላሉ ለመፍረስ ቻለ ።

ይኸ ሁሉ ተደምሮ ለወንጌል ትምህርት ምክንያት ሆነ ፤ ይሁን እንጂ ከዚህም ሁሉ ምክንያት ይልቅ የአምላክ ፈቃድ መሆኑ ነው ፤ ስለዚህ ወንድም ፣ ሴቱም ፣ ትንሹም ትልቁም ሕይወቱን ለወንጌል ትምህርት በመስጠት ስለሠራ ክርስትናው በሁሉ ዘንድ ሊዳረስ እንደቻለ ልንረዳ ይገባናል ። በዚያን ጊዜ ስለ አዲሱ ሃይማኖት ማለትም ስለ ክርስትናው በየትኛውም ሸንጎ ውይይት ይደረግ ነበር ፤ በዚያም አጋጣሚ ሳይፈፍና ሳያፍፋ ስለ ክርስትናው ሃይማኖት የሚናገሩ የሚመሰክሩ ነበሩ ።

ክርስትናው የሰው ልጅ የሆነው ሁሉ ሃይማኖት እንደሆነ በማመን ሁሉም ለመማር ፣ ለማስተማር ፣ ይረባረብ ጀመር ። ስለዚህ ሐዋርያት ባልደረሱበት ልገር እንኳን ነጋዴዎች ፣ መንገድ ተጓዥዎች ወደ የደረሱበት አገር በተለይም ወደየትውልድ ሀገራቸው ሲገቡ ስለክርስትናው ሃይማኖት በመናገራቸው ሊጠይቃቸው የመጣውን ሰው ሁሉ እያሳመኑ ይሰዱ ነበር ።

የኢትዮጵያ ንግሥት ጃንደረባ ወደ ኢትዮጵያ እንደተመለሰ ፣ የወንጌል ሰባኪ ሁኖ እንደኖረ በዚህም ምክንያት የቤተ መንግሥቱ አካባቢና ታላላቅ ባለሥልጣኖች ክርስትናውን ተቀብለው እንደነበር ይታመናል ። እንግዲህ ከመንገደኞች መካከል እንደዚህ ያለ አጋጣሚ በብዙ ቦታ እንደሚገኝ የታመነ ነው ።

እንዲሁም ፍሬምናጦስ ወደ ኢትዮጵያ ለመግባት የቻለው ተጓዥን አጎቱን ሚሮፓዊስን ተከትሎ ወጥቶ ነው ። ይኸም ፍሬምናጦስ ጳጳስ ከመሆኑ በፊት የክርስትናው አስተማሪ ሁኖ ቤተ ክርስቲያንን አቋቁሞ አምልኮቱን ይፈጽም እንደነበር የታወቀ ነው ።

ይኸን በመሰለ መልክ ለንግድ ፣ ለጤኸት (ይግባኝ) ለመንግሥትም ሥራ ሕዝብ ሁሉ ወደ ሮምና እርሷን ወደመሳሰሉ ታላላቅ ከተማዎች ይሄድ ይመለስ ስለነበር ፣ በተለይም በንግድ ምክንያት ከአንዱ ወደ ሌላው የሚሄደው ሕዝብ ሁሉ ስለ